

Національна академія наук України
Центр гуманітарної освіти
Одеська філія
Кафедра філософії
Товариство «Знання» України
Одеська обласна організація

Олександр Кирилюк

**ТРИ ФАТАЛЬНІ ІСТОРИЧНІ
ПОМИЛКИ УКРАЇНИ.
ЧЕТВЕРТОЇ НЕ БУДЕ**

Київ-Одеса 2022

УДК 327 (470; 427): 355.48
ББК К 43

Брошура видається на виконання Постанови Президії НАН України № 135 від 11. 05. 2022 року «Про активізацію комунікативної діяльності НАН України в умовах воєнного стану». Автор розглядає культурно-історичні чинники експансивної політики Росії та її впливу на Україну, котрі визначені «ординським» (варварським) колективним соціальним психотипом Росії. Обґрунтовується думка, за якою агресивно-войовнича та повзуча асиміляція України Росією в історичній ретроспективі відбувалася під гаслами релігійної єдності («Під православного царя» – 1654 р.), класової солідарності («Вільна Україна можлива за умов спільної дії російських та українських пролетарів» – 1922 р.) та побудови демократичного пострадянського ладу («Права окремої людини вище за права нації» – 1991 р.). Кожного разу під цими гаслами асиміляторські процеси Росії стосовно України тільки посилювались, через що погодження на перебування у тій чи іншій формі у тісному союзі чи в одній державі з Росією були згубними для України фатальними історичними помилками. Гібридна війна, яку РФ розпочала у 2014 році та повномасштабна агресія, розпочата у 2022 році – це відверте, вже ні за якими привабливо-оманливими гаслами не приховане прагнення реалізувати віковичну мету Росії – цілком поглинути та знищити Україну як незалежну державу та як націю. Через таку неприхованість намірів українцям не залишається нічого іншого, чим із зброєю у руках в епічній борні захистити власне природне право на життя, своїх дітей та своє майбутнє. Четвертої фатальної помилки Україна вже не зробить, бо нашим гаслом стало «Геть від Москви».

Кирилюк Олександр. Три фатальні історичні помилки України. Четвертої не буде / Олександр Сергійович Кирилюк – Науково-популярне видання – Пам'яті Євгена Андроса – Резюме англ. = Центр гуманітарної освіти НАН України. Одеська філія ; Товариство «Знання» України. Одеська обласна організація – Київ-Одеса, 2022 – 56 с.

Публікується за рішенням вченої ради ЦГО НАН України
Протокол № 6 від 8 листопада 2022 року

ISBN 978-617-14-0005-4

© О. С. Кирилюк, 2022
© ЦГО НАН України, 2022

Великому патріотові України Євгену Андросу присвячується

Вступ

Після реалізації більшістю радянських республік закріпленого у Конституції СРСР права на вільний вихід зі складу СРСР та, як наслідку, його саморозпуску, в Україні інтенсивно поширювалась думка про те, що свобода сама впала українцям у руки, хоча вони особливо цього начебто і не бажали. Чи це так, стає зрозуміло після ознайомлення з реальною, а не викривленою кремлівськими псевдоісториками та нав'язаною через потужний та добре налагоджений «агітпроп» (совецькі партійні відділи агітації та пропаганди) історією України.

Українці протягом багатьох століть чинили як мирний, так і військовий опір спробам росіян перетворити Україну на частину так званого «руського мира», що їм, зрештою, наприкінці існування СРСР майже вдалося: значна кількість українців вже розмовляла російською і вдома, для багатьох російська культура, як класична, так і масова, стала ближчою за рідну культуру, коли основні твори Пушкіна чи Горького знали досить добре, тоді як твори П. Мирного, О. Кобилянської, М. Коцюбинського (хіба що за виключенням Т. Шевченка) були відомі їм лише з переказів у шкільних підручниках. Так само радянські пісні співали частіше, ніж свої. Народними кумирами для маси українців були і до Великої визвольної війни залишались російські актори та артисти, коміки та вокальні ансамблі. Така ситуація стала результатом довготривалих та наполегливих асиміляторських зусиль Росії, хоча в історії нашої країни були й такі доленосні часи, коли ми були за крок від свободи. Однак у своїх визвольних змаганнях Україна постійно зазнавала поразки, причому у той історичний момент, коли плекана у мріях незалежна, вільна, соборна Україна була вже, здавалося, майже здобутою.

Яких же історичних помилок припускалась Україна?

Перед висвітленням цих помилок розглянемо детермінанти внутрішньої та зовнішньої політики та ключові особливості Росії як держави, відразу зазначивши, що основою її зовнішньої політики був і є *експансіонізм*, загарбання чужих земель, а політики внутрішньої – поглинання, *асиміляція* народів, що жили і живуть на цих загарбаних нею землях.

Глава 1. Застрягли у Середньовіччі: визначальність «ординського» спадку для сучасної Росії

1.1. Васали Орди: «ярлики» на правління, ісламсько-християнське двовір'я та антизахідна конфронтаційність

Вважається, що національний менталітет формується саме під час виникнення державних форм існування нації, причому цей менталітет проявляється не тільки в характерних національних особливостях окремих осіб, але й у світоглядних установках та політичних принципах тієї чи іншої державної нації.

Довго приховуваний росіянами факт формування російської державності у складі Золотої Орди як її улусу, котрому було даровано право збирача податків для Орди з інших земель, що пізніше стали називатися Московією (на чому й зросла Москва як фінансово, так і політично), тепер знає чи не кожний, хто цікавиться історією Росії. Очільників цієї васальної держави призначали ординські царі, даючи їм так званий «ярлик» на правління.

Тобто, у своїх витоках Московська держава формувалась на базі рабської відданості своїм сюзеренам. Ця психологія, зрештою, визначає звичку плазувати перед тим, хто головніший за тебе та принизливо ставитись до тих, хто стоїть на нижніх сходинках соціальної ієрархії; рівноправ'я у стосунках московіти не визнавали. Звідси йде також вкорінена у сучасну російську свідомість неповага до окремої людини та відсутність у росіян прагнення до особистої свободи, а також невикорінне чиношанування росіян, нагинання перед начальством, передусім = перед керівником країни = царем, генсеком, президентом.

Ісламсько-християнське двовір'я проявлялось у тому, що попи московського улусу закінчували літургію словами «Алла Акбар!», цитати з Корану арабською прикрашали зброю та головні убори московських великих князів, а згодом – і царів, що запозичили цей титул у Орди. Храм Василя Блаженного на Червоній площі Москви є наочним втіленням цього двовір'я, де бані зроблені у вигляді куполів мечетей, наприклад, таких, як у Бухарі. Гроші тих часів у тій країні ходили арабські. Пам'ятник літератури Московії = «Ходіння за три моря» Афанасія Никітіна закінчується великим арабським молитовним текстом.

Залишковим слідом цього двовір'я є традиційне поєднання хреста та півмісяця на російських церквах.

Як і ординську, московську культуру вирізняють «безмысленность» и «безсловесность», а також, за думкою М. Бердяєва, «постійний спротив латинському Заходу та іноземним звичаям» [1, сс. 7-8]. Ця антизахідна риторика становить основну зовнішньополітичну установку й сучасної Росії. Особливо хворобливо, на грані соціопатії, росіянами не сприймаються США, попри їхню продовольчу підтримку Росії під час недородів, не кажучи вже про індустріалізацію до Другої світової війни та про так і не повернутий ленд-ліз під час війни і колосальну зернову допомогу в останні роки існування СРСР.

Утім, не дивлячись на таке ставлення до Заходу, діти багатьох керівників РФ, включаючи перших осіб, обирають місцем проживання переважно західні країни, а самі вони купують за кордоном нерухомість, їздять на автомобілях «буржуазних» брендів, носять наручні годинники провідних світових фірм та одягаються від кращих європейських кутюр'є.

Вказані особливості формування культури майбутньої Росії наводяться нами поза аксіологічним контекстом – двовір'я та антизахідна риторика (Захід, до речі, є доволі самокритичним) самі по собі як історичні явища не є ані добрими, ані поганими. Вони нам цікаві лише тому, що якщо московський улус зазнав таких значних впливів Золотої Орди у цих сенсах, то, вочевидь, явно чи неявно, ним від неї були запозичені й інші риси та культурно-цивілізаційні установки. Утім, під *«ординським»* ми будемо розуміти більшою мірою *варварський кочівницький колективний культурно-ментальний психотип*, притаманний не тільки Золотій Орді. Перейдемо до аналізу основних його рис.

1.2. Кочівницьке почуття тимчасовості мешкання на території без визначених кордонів

Усі вищезгадані ознаки Московії-Росії є проявами більш глибоких соціально-психологічних рис національного менталітету сучасних росіян. Серед них – потужні елементи номадичної психології, психології кочівників, котрі не мають почуття «землі», що так притаманна цивілізованим народам. «Росія ніде не закінчується, у неї немає кордонів» = так сам

відповів на поставлене російському хлопчику запитання нинішній одноосібний, чи «само-державний» правитель РФ.

Зрозуміло, що міждержавні кордони у звичному розумінні слова для кочівників відсутні = для них нове місце перебування є так само тимчасовим, як і попереднє, з якого вони щойно відкочували. Ці території кочування обмежуються лише кордонами сусідніх країн, а якщо такі на шляху номадів-росіян і зустрічаються, то вони легко їх порушують і при відсутності опору приписують собі.

Це почуття тимчасовості перебування на певній території знаходить прояв у побутовій невлаштованості росіян. Мільйони користувачів інтернету бачили репортаж з російського бараку, мешканці якого щоденно виливають власні фекалії собі під вікна. Третина росіян користується вигрібними ямами. Подвір'я російських селян не мають ознак любові до землі, на якій вони живуть = ні садочку, ні квітів. Ця різюча відмінність осель росіян та українців колись вразила навіть такого яркого українофоба, як В. Белінський, який писав, що, в'їхавши в Україну неподалік Харкова, він побачив хати українців, котрі відрізнялись від домівок «брудного москальства» невимовними охайністю та красою.

1.3. Недоговороспроможність та грабіжницькі війни як «ординські» риси Росії

До золотоординського спадку Росії дослідники відносять також кричуще нехтування нею своїми зобов'язаннями зв міжнародними угодами. Бісмарк, як тепер вже всім відомо, виразив це дуже добре: «Договори з Росією не варті паперу, на якому їх написано». Як тільки дотримання умов договору ставало Росії не вигідним, вона просто віроломно порушувала його та починала діяти саме так, як ця угода забороняла діяти.

Іншим боком такого ставлення Росії до міжнародно-правових зобов'язань є нав'язування іншим державам угод, що явно не відповідають їхнім інтересам. Це, приміром, нерівноправні договори середини XIX ст. із слабим тоді Китаєм стосовно його земель. Китайці вважають, що за грабіжницьким Айгунським договором Російська імперія заволоділа територією площею понад 600 000 кв км, а за Пекінським – 400 000 кв км, включаючи острів Сахалін, тобто, за розміром ці землі майже вдвічі перевищують площу однієї з найбільших країн Європи,

Франції (543 940 кв км). До прикладів такої «договірної» політики спадкоємця царської Росії – СРСР, відноситься договір з Фінляндією після війни з нею, або раніше укладені договори з Естонією, а також продавлений через депутатів-манкуртів у Верховній Раді договір про продовження перебування у Криму Чорноморського флоту РФ до 2042 року, котрий суперечив Конституції України.

Кочові непродуктивні народи знаходили джерело забезпечення себе усім необхідним у першу чергу через грабунок інших народів. Для цього феномену у них є навіть спеціальний термін – «олжа» (здобич). Привласнення культурних та матеріальних цінностей, які належать іншим народам, що мали нещастя перебувати у складі Російської імперії, стосовно України проявилось, зокрема, у перевезенні за наказом царів усіх цінних архівних історичних документів, літописів та манускриптів до Москви, або усього знайденого в українській землі скіфського золота – до Ермітажу, або у вивезенні туди ж фресок Золотоверхого Михайлівського монастиря перед його варварським руйнуванням.

Якщо ж говорити про грабунок матеріальних ресурсів України, то тут достатньо згадати, що у статтях та промовах Троцького та Леніна з неприхованою злобою не раз йдеться про «ситого» українського селянина, у котрого слід *забрати* хліб, щоб нагодувати голодних росіян, причому – з хлібних російських регіонів, де самозабезпечення продовольством не обумовлене ніякими нездоланими труднощами. Це грабіжницьке ставлення до результатів чужої праці як до чогось такого, що начебто саме по собі виросло, як в степу трава, за часів СРСР видно з термінології М. Горбачова, котрий говорив після збору чергового врожаю в Україні, що в неї можна *взяти* ще кілька мільйонів тон зерна. Не купити, а взяти, тобто, пограбувати. На початку 1990-х, коли внутрішні союзні товарні стосунки було порушено, виявилось, що на Україну в СРСР було покладено обов'язок утримувати харчами Ленінград – звідти до керівників України з цього міста тоді йшли слізні умовляння негайно постачити йому продовольство, як це було раніше.

1.4. Некреативна економіка через відсутність цивілізаційного виклику та хижацька експлуатація природних ресурсів зайшлими людьми

Як відомо, кочівники самі майже нічого не виробляли = вони користувались награваним та продукцією взятих у полон ремісників. Успадкувавши цю рису, росіяни створили абсолютно вторинні економіку та промисловість Ні СРСР, ні РФ не спромоглись створити оригінальний власний автомобіль, сучасний завод, технологію світового рівня. Як тільки конструкторська ідея німецьких ФАУ = основа радянських ракет, себе вичерпала, російська космічна галузь занепала. Автомобільна промисловість Росії перейшла на збирання у себе машин західних та східних брендів, її власні авто не йдуть ні у яке порівняння з сучасними закордонними.

Як і кочівники, росіяни користуються продукцією переважно невластних виробників. Справа дійшла до того, що, як повідомила одна керівна особа країни, у РФ відсутнє виробництво навіть цвяхів. Спроба вигнати з ринків Москви представників Кавказу та Середньої Азії закінчилась зупинкою роботи цих ринків. Неважко собі уявити, що трапиться з будівельною галуззю Росії, якщо з неї підуть сотні тисяч, якщо не мільйони так званих «гастарбайтерів» з України, Молдови та інших країн колишнього СРСР.

Безумовно, самі росіяни теж працюють, але на заводах або з іноземними технологіями, або на безнадійно відсталих заводах, що залишилися від СРСР. Через стагнацію промисловості у РФ майже припинилась підготовка фахівців з робочих спеціальностей. На одному військовому заводі в Москві, як мені розповідав знайомий В. Л-ов, що працював на ньому, його бригада складається з пенсіонерів зі стажем. Молоді учні пішли з неї через дуже низькі для Москви учнівські виплати у \$ 200. До того ж кваліфікація цих «спеціалістів» є вкрай низькою. Цього знайомого якось викликали вночі на завод рятувати велику заготовку, яку при обробці на верстаті його невмілі колеги майже «запороли».

Якщо і є в РФ нечисленні сектори економіки, які демонструють певні світові досягнення, то це ті, що мають відношення до військово-промислового комплексу, зокрема,

деякі бойові ракети, тобто, котрі ніяк не впливають на статок громадян РФ, а якщо впливають. то тільки погіршують його.

Що ж є причиною некреативності російсько економіки?

Вочевидь, однією з них є = парадокс! економічна недоцільність економіки креативної. Легше імпортувати автомобіль, ніж створити власний такого ж високого класу. Але для того, щоб купувати імпортовані товари, необхідні гроші, і їх росіяни отримали за рахунок чи не найбільших у світі покладів газу та нафти, що дозволяє їм мати позитивний зовнішньоекономічний баланс. Утім, навіть з врахуванням експорту викопних енергоносіїв обсяг торгівлі РФ з ФРН менший, ніж торгівлі з Німеччиною Чехії, і це при тому, що доля газу, закачаного з Росії, у німців найвища в Європі = 30%

Номадичність росіян у даному аспекті знаходить прояв ще й у хижацькій експлуатації надр. Отримані внаслідок агресивної експансії північні євразійські землі після штучного їх утримання за Радянського Союзу зараз стоять знелюднілі та спустошені. У колись добре субсидованій Воркуті квартиру можна придбати за один рубль = так їхні власники позбавляються від необхідності сплачувати комунальні послуги, які нараховуються й тоді, коли там ніхто вже не мешкає. У деяких місцях тундра до горизонту вкрита іржавими залізними бочками. Заполярні водойми залиті нафтою, річки отруєні; Місцеві народи ніяких рентних виплат за експлуатацію їхніх національних надр, як скажімо, на Алясці, не отримують. У Сибіру так само варварськи знищується тайга, а Байкал росіяни забруднили відходами так, що найбільше прісне озеро світу вже перестало мати найчистішу воду відкритої водойми і санітарні служби заборонили її пити

Так ставитися до землі можуть лише ті, хто знає, що перебуває на ній тимчасово, тобто, зайшли люди, котрі живуть за принципом «після нас хоч потоп», тимчасові зайди, якими росіяни, котрі більшою мірою працюють на півночі своєї країни вахтовим методом тільки заради підвищеної зарплатні, по суті, і є.

У даному випадку ми бачимо дивну ситуацію, що суперечить концепції А. Тойнбі, за яким одним з чинників прогресу або стагнації суспільства є довкілля. Воно має бути достатньо сприятливим, щоб суспільство могло мати можливості для розвитку, а не думати виключно про виживання, та, навпаки,

достатньо суворим, щоб суспільство для підтримки свого існування мало б докладати певних зусиль. Через це народи тропічних країн, де панує вічне літо і природа дає вдосталь харчових продуктів, так само, як і мешканці Крайньої Півночі, де зима довга та холодна, а забезпечення себе продуктами харчування становить проблему, ніколи не перебували у лідерах людства.

З росіянами наявність великих покладів вуглецевих енергоносіїв зіграла дурний жарт = не заселяючи та не засвоюючи як осілі народи Північ росіяни за рахунок її вахтової (набігами) експлуатації перетворили свою Середню кліматичну зону щось на кшталт тропіків, де для достатньо високого рівня життя можна й пальця пальцем не ударяти. Так відсутність цивілізаційного виклику та потреби дати на нього відповідь настільки розхолодили росіян, що вони припинили виробляти майже все, включаючи згадані цвяхи, з легкістю купуючи всі потрібні речі та послуги за, вважайте, дармові нафтодолари та газові євро. За цих умов величезна кількість санкцій світового співтовариства по відношенню до Росії мають для її економіки катастрофічні наслідки. Її у найближчий час буде зруйновано.

1.5. Ідеаціональність культури Росії

Важко собі уявити, що самі росіяни, принаймні, притомні росіяни, не дають собі звіту у згубності такої економічної політики паразитування на нафтодоларах без розвитку передових технологій власними силами, але, як видається, воно так і є. І якщо шукати пояснення такій роковій необачності росіян, то у першу чергу спадає думка, що даний тип *виробничої культури* (вірніше, *антикультури*) росіян не може не відповідати їхньому особливому типу *культури взагалі*, котрого П. Сорокін у своїй типології культур назвав *ідеаціональною культурою*.

Він зазначає, що «у цій ідеаціональній культурі світовідчуття спрямоване на надчуттєве та надрозумове осягнення Абсолюту, засноване на пануючих ідеях. Філософія була практично ідентична релігії та теології та концентрувалася навколо тієї ж основної цінності або принципу, яким був Бог. Наука була всього лише служницею християнської релігії. Етика і право являли собою тільки подальшу розробку абсолютних заповідей християнства. Політична організація в її духовних і

світських сферах була переважно теократичною і базувалася на вірі в Бога та релігії. Навіть організація економіки контролювалася релігією. Панівні мораль, звичаї, спосіб життя та мислення підкреслювали свою єдність з Богом як єдину та вищу мету, а також своє негативне або байдуже ставлення до світу чуттєвих речей з його багатствами, відрадами й вартостями».

Чуттєвий світ розглядався як тимчасовий притулок людини. Люди культури ідеаціонального типу не прагнуть до природничо-наукового пізнання, навпаки, їхню увагу зосереджено на містичному досвіді. Навіть економічні стосунки піддаються засудженню лише тоді, коли вони починають суперечити ідеаціональним нормам [7, сс. 430, 448].

Ось це «негативне або байдуже ставлення до світу чуттєвих речей» й визначає ту обставину, що для сучасних росіян важливіше «тягнути ніжку» (як це передбачають вправи зі стройової підготовки), ніж реально марширувати вперед.

«Містичність» досвіду сучасних росіян полягає у тому, що, ігноруючи реальність, вони вибудовують ілюзорні картини та знаходять фальшиві підстави для своїх дій. Це іноді розцінюється як патологічна брехливість російських політиків чи пропагандистів, чи навіть як національна особливість росіян взагалі, і якоюсь мірою воно так і є, хоча, на відміну від «чистої» брехні, коли брехун знає, що він говорить завіdomу неправду, ці люди щиро вірять у те, що реально все є так, як вони говорять.

Ця риса підступно ввела росіян у таку самооману, котра, зрештою, буде вартувати сучасної РФ розпадом, коли і офіційні особи, і пересічні люди «маси» так довго і так для себе переконливо говорили про легку перемогу над Україною, що в неї повірили не тільки самі пропагандисти, але й військове керівництво країни, котре тепер чуває собі потилицю, отримуючи щоденні зведенні дані про втрати своїх військовослужбовців та техніки і надаючи накази про відступ із захоплених міст.

Псевдоісторичні екзерциції теперішнього кремлівського «знатока», наприклад, про те, що Україну створив Ленін, легко спростувати, без особливих витівок звернувшись до кордонів Української Народної Республіки, або до національного складу населення російського прикордоння з Україною у довоєнний період на територіях, котрі Росія тихою сапою на той час вже

анексувала в Україні, щоб з'ясувати, що до складу УНР, котра виникла не завдяки, а всупереч Леніну, входили Крим та Кубань, і не тільки, а українці у вказаних районах Курщини чи Білгородщини становили більшість, яку швидко асимілювали, про що з гіркотою писав О. Довженко, коли діти тих українців вже не говорили рідною мовою через закриття українських шкіл і загальну відверту русифікацію (з довоєнних 60% кількість українців тут зменшилась до 5%), хоча ще у 1930-ті роки у Вороніжі видавали посібники для місцевих вчителів української.

Порівняно із Середньовіччям, ясна річ, світоглядний Абсолют у сучасних росіян став зовсім іншим, але суть ідеаціональної культури як «світовідчуття, спрямованого на надчуттєве та надрозумове осягнення Абсолюту, засноване на пануючих ідеях», залишилось. Річ лише у тім, якими стали ці панівні ідеї. Еволюційно релігійні ідеї у Росії були замінені на перекручено зрозумілий комунізм марксистського типу. Про це у роботі «Витоки та сенс російського комунізму» писав М. Бердяєв, підкреслюючи, що комунізм жене всі релігії тому, що він сам є релігією і саме як релігія він є страшним. Цей комунізм у Росії з легкістю замінив християнську віру.

Бога заступив «безсмертний» (мумія) «вождь», первородний гріх Адама замінив гріх експлуатації людини людиною, місце обраного народу заступив обраний клас, Христос = це пролетаріат, що одночасно є і жертвою, і месією, котрий покликаний спасти (звільнити) все людство та побудувати комуністичне царство Боже загального щастя. Месіанство пролетаріату ототожнилось з месіанством російського народу, на котрого покладено задачу порятунку усього людства шляхом збереження вищих цінностей гуманізму (точно за прислів'ям «Коня кують, а жаба лапку тягне»).

Ідеаціональність даного світорозуміння вбачається у повному ігноруванні емпіричної реальності. Так, події жовтня 1917 року у Петрограді назвали пролетарської революцією, хоча насправді пролетарів у тодішній Росії було менше, ніж один відсоток населення. «У марксизмі-більшовизмі, писав Бердяєв, пролетаріат перестав бути емпіричною реальністю, бо в якості емпіричної реальності пролетаріат був мізерним» [1, с. 88].

Комунізм, за основоположниками марксизму, стає можливим, коли до кінця розів'ються всі продуктивні сили

капіталізму, але у царській Росії він тільки ставав на ноги і зовсім не вичерпав себе. Це не завадило більшовикам оголосити і почати виконувати безнадійну справу = будівництво фантомного комунізму у зруйнованій та слаборозвиненій країні.

Після проголошення Росією суверенітету 1990 року зміст ідеаціональних уявлень наново змінився. З огляду на дефіцит власних ідей, здатних згуртувати суспільство довкола кубла клептократів, відбулося удаване повернення до християнських ідей, коли вони підлаштовувались під інтереси верхівки влади, замасковані «державництвом». Російська церква стала, по суті, підрозділом російського «гестапо» – таємної політичної поліції, багато хто з її священників є штатними офіцерами спецслужб (котрі замість «да» за звичкою відповідають «так точно»), а патріарх РПЦ (доведений у ЗМІ факт) має навіть звання генерала ФСБ.

Для вказаного згуртування росіян був використаний безвідмовний прийом – нагнітання страху через екстремальну гіперболізацію зовнішньої небезпеки на базі моделі «Росія – це фортеця в облозі», що мало ефект – з невеликими коливаннями рейтинг кремлівського міжнародного злочинця значно піднявся, причому сплеск його підтримки припадав на час активних воєнних агресивних дій нащадків Орди проти сусідів. Така політика призвела до втрати Росією абсолютно усіх союзників, залишилися самі поодинокі васали (Білорусь), маріонеткові псевдодержави (ЛНР, ДНР тощо) та світові ізгої (КНДР та інші).

Попри зміну ідеаціональних уявлень у плані форми зміст провідних ідей, що входять до цих уявлень, разом з цими уявленнями не помінявся. Провідною ідеєю Росії за всіх її політичних режимів була і продовжує бути ідея виключної величі та месіанства російської держави з претензіями на світове домінування, тобто, ідея великодержавного шовінізму. Але у сучасній РФ владу узурпували ті, хто мав би дбати про державну безпеку, а не бути самим у виконавчій та інших гілках влади. Під маскою «державників» тепер криється організоване злочинне угруповання, котре становить собою химерне поєднання кримінальних та спецслужбових структур.

Якщо у Середньовіччя філософія була ідентична релігії та теології, а за радянських часів почала обслуговувати комуністичну ідеологію, то у новітній РФ філософія перетворилася на служанку

великодержавного шовінізму, коли статті з філософії титулованих званнями та науковими ступенями «філософів у штатському» стали більше схожими на агітаційні матеріали наукових невігласів. Істориків РАН змушують переписувати історію країни так, як це мариться у голові посереднього випускника школи КДБ, а тих, хто на це не погоджується, звільняють з роботи.

Російська наука замкнулась на себе, тих вчених, котрі обмінюються отриманими результатами досліджень з іноземними колегами, звинувачують у шпіонажі та державній зраді. Етика і право теж почали викривлятися на догоду пануючій верхівці = оголошено верховенство російських законів над міжнародними, етичні норми приводяться у відповідність до постулату «Все, що в інтересах російської держави, морально» (вбивство українців – теж), а все, що їй (читай = кримінально-кедебітському клану) не до вподоби, є аморальним», що замінило ленінську класову етику, яка вважала моральним все, що відповідає цілям пролетаріату.

У Середні віки, за приміткою П. Сорокіна, «навіть організація економіки контролювалася релігією», у сучасній же Росії контроль за економікою здійснюють все ті ж узурпатори влади, коли керівниками державних та псевдоприватних підприємств ставляться «свої люди», що по суті є призначенням їх мільярдерами.

Серед нечисленних ідейних ресурсів у росіян залишився ще один безпрограшний ідеаціональний імідж = перемога над фашистською Німеччиною, показушно-фальшиве відзначення якої росіянами вийшло за межі здорового глузду. Попри реалії, дана перемога стала виставлятися як історична заслуга виключно «русских», начебто в Червоній Армії українці, євреї, якути та інші народи СРСР не воювали, не кажучи вже про вирішальну роль союзників у цій війні.

Абсурд, викликаний повним ігноруванням росіянами емпіричної реальності, дійшов до того, що ними було заявлено, що вони перемогли б німців і без будь-якої допомоги з боку інших народів. Це при тому, що половину алюмінію для літаків в СРСР постачали США, а без єдиних на Радянський Союз двох американських верстатів, які виготовляли поворотний механізм башт танків, випуск танків взагалі був би неможливим.

Цей феномен російського сьогодення як яскравий прояв їхньої ідеаціональної культури отримав назву «победобесия».

Нездатність до раціонального осмислення фактів, притаманна ідеаціональній культурі, у купі з ігноруванням очевидних речей у сучасних росіян проявляється у алогічності оцінок ними свого президента. Навіть тоді, коли вони не можуть назвати жодного досягнення країни за роки його правління, визнають, що рівень їхнього життя низький та вказують на недоліки внутрішньої політики вони, як це видно з вуличних інтерв'ю, ніяк не пов'язують це з першою особою їхньої держави і майже завжди говорять, що вони його підтримують та вважають, що він все робить правильно.

Заради справедливості слід сказати, що не всі сто відсотків росіян такі, є й ті, котрі засуджують війну з Україною. Однак мало хто з них визнає, що за злочини *держави* Росія проти людяності відповідальні *всі її громадяни* – і вони особисто.

1.6. Кочівницький експансіонізм Росії

Чи не найбільш сильним за своїм впливом на історію та політику Московії, а згодом – Російської імперії був такий «ординський» спадок, як експансіонізм. Його засвоєння та практична реалізація ґрунтувалась на переконанні у тому, що значущість та міць держави визначається величиною її території. Кочівницький та російський імперський експансіонізм ріднить та обставина, що нові землі продуктивно майже не засвоювались, а користування їхнім багатством мало хижацький характер, про що йшлося вище.

Слід відверто сказати, що історія не знає прикладів такого гігантського розширення державних кордонів, якого демонструє Московська імперія. За декілька століть маленьке князівство у кордонах сучасної Московської області перетворилось на державу, що граничить і з Європою, і з далекосхідними країнами..

Землі, на які було спрямовано експансіоністські устремління Росії, не були безлюдними пустелями, і тим не менш московітам вдавалося, хоча і не без проблем, закріпитися там та, зрештою, залишитись. Ті землі, в основному на схід від Москви, де не було традицій державності, просто оголошувались російськими, а ті, де держави існували вже тривалий час, перетворювались на васальні землі або ділилися.

Так, розпочавши з поділу України разом з Польщею, згодом Росія поділила й саму Польщу з подальшим загарбанням майже усієї її території. На основі цієї політики поділу країни шляхом утворення на її власній чи на прикордонній території її «фейкових» двійників Росія та згодом СРСР здійснювали окупацію сусідніх земель з подальшою їхньою анексією, прихованою чи відвертою.

Зрештою, справа дійшла до поділу цілої Європи, коли на півстоліття було поділено Німеччину, а країни Східної Європи перетворено на банальних васалів з офіційним розміщенням у них управлінь КДБ навіть з офісними вивісками на будинку, як я це бачив у Софії у 1985 році.

Справа не завжди закінчувалась загарбанням усієї країни – Іран або Фінляндія уникнули цього, хоча Росією й були створені маріонеткові квазідержавні утворення, а у складі СРСР була шістнадцята союзна республіка, Карело-Фінська, існування якої передбачало «возз'єднання її з Фінляндією» у складі СРСР. У випадку України та Молдови це їй вдалось – зазнавши поразки у спробі захопити державну владу у Києві більшовики поїхали до Харкова та утворили там псевдодержаву – Українську радянську «республіку», оголосивши у 1919 році Харків її столицею. Пізніше абсолютно штучно на південному заході нашої країни було створено Молдавську Автономну Радянську Республіку як привід для загарбання цілої Молдови під гаслом «возз'єднання» молдаван. Під час самоліквідації СРСР на цій лівобережній території Дністра РФ за допомогою своєї 14-тої армії утворили Придністровську «республіку», де розмістила окупаційні війська.

Як бачимо, експансіонізм Росії та її прагнення до привласнення окупованих територій носить маніакальний характер, котрому немає аналогів в історії. Англійці воювали з французами, французи – з німцями, але ж при цьому англійці ніколи не мали бажання перетворити французів на англійців, а французи – зробити з виноробної долини Рейну виноробну провінцію «Нове Бордо» чи «Новобожоле».

Які ж стратегії використовували російські асимілятори, щоб перетворити чужі землі з «іногородцями» на свої, а населення – на росіян з втратою окупованими національної ідентичності – мови, власних імен, топонімів, звичаїв, віри, історичної пам'яті?

1.7. Стратегія вовка та удава

На мій погляд, однією з причин успіхів у поглинанні Росією сусідніх народів та народностей є поєднання агресивної жорстокості та мирної експансії. На відміну від європейських метрополій, російські колонії не були для неї заморськими землями, і сам російський колонізатор дуже відрізнявся від шаржованого образу колоніста у пробковому шоломі – типажу радянських газетних карикатур – котрий нагайкою б'є на своїх колоніальних плантаціях поневолених ним аборигенів.

Одночасно з мирною експансією росіян Росія вдавалась до жорстоких військових акцій. Більш того, ці акції завжди відрізнялись звірячою жорстокістю, від якої завмирав у жаху цивілізований світ. Це дикунське варварство росіян аналізувалось К. Марксом («Звірства росіян у Туркестані») та було документально описане учасником «покорення» Кавказа Л. Толстим («Хаджи-Мурат»), У ряду диких вчинків Росії – знищення О. Суворовим усіх мирних мешканців Ізмаїлу та вбивство двадцяти тисяч повсталих варшав'ян, включно з жінками та дітьми, а також жорстоке придушення Коліївщини.

З української історії ми можемо згадати Батурина, Запорізьку Січ, вбивства мирних киян муравйовськими бандитами у Києві у 1918 році тільки за те, що вони говорили українською чи злочини радянських внутрішніх військ в західних областях, які підтримували УПА, у повоєнний період,

У наш час відбулася тотальна руйнація Росією міста Грозного (предтеча Маріуполя), де загинуло не менше ста тисяч городян, переважно етнічних росіян і де люди повільно помирили під завалами будинків, не отримуючи, не дивлячись на їхні відчайдушні крики, ніякої допомоги від федеральних військових.

Цю стратегію експансії можна порівняти з діями *вовка та удава*. Перший шматує свою жертву та пожирає ці шматки, другий = поступово стискає її, і коли вона вже не здатна ковтнути хоч трохи повітря свободи, повільно її поглинає.

1.8. Вовк під овечою шкірою

Типовим прикладом підкорення корінних народів військовими методами є поневолення Росією чукотського племені омоків. Протестуючи проти обкладання їх *ясаком*

(податком), вони спочатку чинили збройний спротив, але, зазнавши поразки у бойових зіткненнях у 1643 році, погодились на всі умови росіян і перейшли у підданство царя.

Іншу стратегію використовували колонізатори, якщо збройний опір тубільців був досить сильним. За кілька десятиліть колонізації шляхом поступового просування вглиб Чукотки росіяни вийшли на етнічні землі чукчів, котрі відмовились підкорятися та вступили із загарбникам у бойові зіткнення. Перші дослідники звірств московитів на Чукотці писали, що внаслідок цього цілі народності цієї землі було знищено.

Разом з тим спротив чукчів мав відчутні наслідки для росіян. Командири їхніх загонів загинули, значними були й втрати живої сили, хоча чукчі були значно гірше озброєні. Це, зрештою, змусило росіян відступити – на початку другої половини XVIII ст. вони почали евакуацію з Чукотки військ та пришлого населення. Форпости російської колонізації припинили існування.

Але після того, як війна на знищення та акції залякування не дали бажаного результату, російська влада поміняла стратегію. Шляхом підкупів та умовлянь вона схилила чукчів на визнання ними російського підданства, натомість припинила втручання у всі їхні внутрішні справи – чукчі продовжували жити як жили.

Відновлення повноцінної російської присутності розпочалося лише наприкінці XIX-го століття. Разом з тим колонізатори принесли до чукчів заразні венеричні хвороби та алкоголізм. Згодом цей народ все більше русифікувався, втратив власні імена, у більшості випадків забув мову, і лише деякі елементи етнографічних особливостей чукчів збереглися як відповідь специфічним господарським укладом на виклики північного клімату.

Таке «шароварне» національне буття малих та великих народів, що їх Росія у той чи інший спосіб втягнула до свого складу, цілком влаштувало імперських асиміляторів, оскільки за своїм суттєвим змістом воно ставало все більш зросійщеним. Подібну стратегію асиміляції під виглядом дружнього ставлення та невтручання у внутрішньонаціональне життя можна назвати стратегією *«вовка під овечою шкірою»*.

Україна зазнала не менше трьох подібних атак на свою національну ідентичність і самобутність, погоджуючись на

співіснування з Росією у рамках запропонованих нею начебто привабливих та цілком прийнятних умов. І кожного разу такий «со-юз» (слово, однокореневе із словом «узник») з часом закінчувався національною бідною для українців з непоправними втратами складових свого національного буття та людського капіталу. Погодження на «дружні» пропозиції Москви за своїми результатами стали фатальними історичним помилками України.

Що ж це за помилки? Перейдемо до їх розгляду.

Глава 2. Фатальні помилки України у відносинах з Росією

2.1. Помилка перша: «Під православного царя» – 1654 р.

Ще у жовтні 1653 року на Земському соборі у Москві було прийнято рішення встановити протекторат над Україною. Поразки Речі Посполитої від Богдана Хмельницького та інтенсивний пошук ним зовнішньої підтримки з боку Османської імперії прискорили цей процес, котрий почався з нових переговорів з гетьманом (1653) та закінчився укладенням так званої Переяславської угоди (січень-березень 1654 року) з підписанням Березневих статей, за якими при збереженні повної автономії Україна визнала протекторат московського царя.

Одним з аргументів на користь укладання цієї угоди було прагнення гарантувати безпеку у духовно-релігійній сфері, передусім – від покатоличення. Спільна віра з Московією була серйозним аргументом українських прихильників союзу з нею, яку не дуже опасались через її військову слабкість (суцільна низка поразок у війнах зі Швецією, Польщею та Персією протягом 1610-1653 років) та недавню смуту (на престолі був лише другий Романов). Академік Дмитро Лихачов прямо зазначав, що для Московії ця угода мала більше культурне та економічне значення, ніж для України, коли її просвічені в Європі представники почали радикальне реформування ретроградної напівазійської Тартарії.

Вкрай показовим у цьому плані є наслідок союзу з «православним царем» – після утворення через підкуп та погрози життю вищим церковним константинопольським ієрархам самосвятно проголошеного Московського патріархату, якого ніхто не

визнавав 141 рік, московіти знищивши церков-мати – українську церкву, анексувавши по суті у 1680-х роках її канонічну територію. Лише у 1990 році Українську православну церкву Московського патріархату було змушено (формально) відновлено, але за своєю суттю вона залишилась провідником шовіністичної політики кремлівської влади, що проявилось у її відверто проросійській ролі у політичному житті України.

Складність оцінки угоди 1654 року визначається тим, що самого оригінального документу ніхто не бачив, є лише копії та переклади, котрих частина вчених вважає пізнішими шахрайськими московськими підробками, покликаними підмінити головну суть угоди – збереження Гетьманщиною повної автономії та створення юридичних підстав для російської експансії в Україну з подальшим її поглинанням. Зрештою, так воно і трапилось. Через нестворення власної незалежної держави, розпорошеність національно свідомих сил, суперечки та непослідовність ця угода, як вважають сучасні українські вчені, була для України фатальною помилкою. Ця фатальність проявилась у добре відомих втратах форм національного буття українців.

Вочевидь, пам'ятаючи про нищівні поразки, що їх зазнали московіти від українців у прямих військових зіткненнях, таких, як Конотопська битва 1659 року, коли під час московсько-української війни 1658-1659 років, котра спалахнула через невиконання царом недавно підписаних угод, сто тридцять тисяч московських вояків було вщент розбито гетьманом Виговським, Москва реалізовувала свої експансіоністські плани поступово та обережно.

Але після періоду, коли в Україні зберігались її власні суди та закони та інші елементи автономності розпочалося відверте російщення України, включно із нищенням храмів нашої архітектури, особливо мазепинських, з указами, що забороняли друк українською й саму мову та народну освіту нею, репресіями проти патріотів, у тому колі й проти лідера нації Т. Шевченка.

З XVIII ст. Україна зникає з політичних мап Європи та зі згадок у європейській пресі, Українські землі стали російськими губерніями. Руська (українська) людність – зовсім інший народ – почала вважатися «великорусськими» шовіністами як «малоросійская» гілка «єдиного руського народу».

2.2. Помилка друга: «Вільна України можлива лише у єдиній дії пролетарів великоруських та українських» (Ленін) – 1922 р.

Повзуча, але наполеглива асиміляція України Росією внаслідок пасіонарності українців не змогла викоринити дух українства, на відміну від багатьох інших, особливо малих народів, котрі у складі Росії втратили свою національну ідентичність. Російські асимілятори прагнули знищити насамперед ті предметні носії українського національного світу символів, смислів та значень, які гарантували відтворення української національної ідентичності. Це відтворення забезпечувалося структурованою колективною історичною пам'яттю, а саме, пам'яттю письма, образу, тіла та сакральних місць (А Ассман), котрі дбайливо зберігалися українцями [Див. докладніше: 4].

Цей український національний дух пройшов декілька стадій. На першій, етнографічній, що проявився на початку XIX століття, спостерігався сплеск інтересу російського суспільства до усього українського – носіння вишиванок стало модним, українські пісні та думи набули популярності. Другий етап – літературний, характеризується розвитком українського красного слова та становленням норм української літературної мови, що пов'язано у першу чергу з генієм Тараса Шевченка. Наприкінці XIX – початку XX століть даний процес набув політичних форм – почали утворюватися перші українські політичні партії, програми яких еволюціонували від вимог національно-культурної автономії до проголошення за мету створення незалежної української держави.

Зрозуміло, що радикальні революціонери у царській Росії не могли ігнорувати цей потужний рух. У працях Леніна, присвячених національному питанню, чи не головну увагу приділено двом національним політичним рухам – єврейському (Бунд) та українському. Він ще у травні 1917 року таврував російських шовіністів, визнавав право націй на самовизначення, і вважав, що у відокремленні Фінляндії, Польщі та України від Росії нічого поганого немає (т. 31, с. 432 Повн. зібрання творів).

Враховуючи силу українського національного руху, більшовики навіть після своєї перемоги в Україні не могли

відразу відмовитись від власних передреволюційних гасел на кшталт «Росія – тюрма народів» і усіма засобами переконували українців про майбутній розквіт та щастя України у складі СРСР (див. слова гімну УРСР). Значна кількість українських комуністів-націоналістів не помітили звичного російського *вовка під овечою шкірою* і завзято взялась за українізацію своєї країни.

Однак сам процес українізації мав явні успіхи. Як пише Орест Субтельний у своїй вкрай популярній книзі з історії України, партійний та урядовий апарат в Україні змінився, замість зазвичай присланих з Москви керівників високі посади в Україні зайняли місцеві українці. Дуже швидко не тільки вони, але й школи та армія (кожна союзна республіка за Конституцією мала власні збройні формування) були українізовані до 70%. Тих апаратників, котрі не змогли оволодіти українською, звільняли з роботи, а керівників, що не забезпечили перехід підлеглих на українську, грожали кримінально карати. Нова політика комуністів дала вражаючі результати – пише історик. Якщо в 1922 р. українською мовою велося менш як 20 % урядових справ, то в 1927 р – вже 70 %. Українізації зазнала і преса, коли на всю Україну залишилося лише три російськомовних газети.

Проте, як це заведено у росіян, період обману завершився поверненням до звичної політики асиміляції. На політичній мапі світу Україна знову з'явилась за часів УНР. Зображення ж УРСР на таких картах було фіктивним. Росія фактично повернула Україну до свого складу, набувши нової політичної форми існування – СРСР. Українізацію було згорнуто, тих, хто повірив в її щирість, було або вбито, або заслано у концтабори, українська мова залишилась лише як декоративне прикриття політики поглинання та русифікації.

Такі події отримали назву «розстріляного відродження».

У наступні роки Росія ще декілька разів натягувала на себе маскувальну овчину. Приміром, зазнаючи поразки на фронтах Другої світової війни, радянське керівництво, знаючи, що німці запустили в Україні в обіг карбованці, дозволили печатки з тризубом в органах місцевої влади, визнавали українське громадянство тощо, відновило політику загравання з українцями.

Деякі дослідники вважають, що європейський театр воєнних дій розгортався передусім як боротьба за Україну, наводячи при цьому слова У. Черчилля, що якщо німцям вдасться привернути

до себе українців, то вільна Європа цю війну програє. Взагалі, існує думка, що перелом війни відбувся десь всередині 1943 року (перед тим червоноармійці здавалися у полон цілими батальйонами), коли українці збагнули, що німці – це вороги України і почали по-справжньому проти них воювати (до цього українці у Червоній Армії, пам'ятаючи Голодомор та репресії, не бажали віддавати своє життя за кремлівського ката).

Після перемоги над Німеччиною в СРСР знову розпочалися репресії проти українства. Возвеличивши поета Володимира Сосюру за вірш 1944 року «Любїть Україну», радянська влада вже у 1951 році звинуватила його в українському буржуазному націоналізмі, через що він був змушений визнати цензуровану версію свого твору з чітким радянським підтекстом.

Між 1950-ми та 1960-ми роками М. Хрущов, шукаючи серед комуністів України підтримки у гризні всередині ЦК КПРС, дозволив деяку «реукраїнізацію», відому як «відлига». Партиїний апарат знову перейшов на українську, з компартиїних комітетів були усунуті росіяни, котрі обов'язково призначалися їхніми другими секретарями для нагляду за українськими партійцями. Пожвавилось використання української в пресі, книгодрукарстві, від викладачів знову вимагали переходити на українську. Виник феномен «шестидесятників».

Далі все йшло за накатаним сценарієм. Мову викладання у вишах залишили за рішенням більшості студентів у групі, а у школах – за рішенням батьків. Але іноді це доходило до смішного – наш викладач істмату в шевченковому університеті доцент Кость Ткаченко, етнічний росіянин, котрий раніше перейшов на викладання українською, коли почали вимагати повернутися до викладання російською, навідріз відмовився від цього, кажучи: «Хотіли українською, то ж слухайте тепер». На початку 1980-х були прийняті партійні та державні постанови, за якими сфера вживання та викладання російської мови розширювалися, а вчителі російської почали отримувати п'ятнадцять відсотків добавки до зарплатні. Розуміючи, що ці дії становлять злочин проти українського народу, їхні автори приймали їх під грифом «Цілком таємно».

І хоча вважається, що російсько-радянський режим був в останні десятиліття свого існування не таким вже, говорячи словами Григорія Сковороди, кровожадним, не слід забувати, що саме у ті часи у радянських концтаборах томилися тисячі

свідомих українців, у тому числі й філософ з Інституту філософії НАНУ Василь Лісовий з товаришами, а також учасники Української Гельсінської Групи. Кожного року у Київському університеті заарештовували та засуджували декілька студентів-вільнодумців, особливо істориків та журналістів. Саме за часи «сумирного» «розвинутого соціалізму» загинули в ув'язненні Василь Стус, Олекса Тихий, Юрій Литвин та інші. Левко Лук'яненко, засуджений до розстрілу, більше двох місяців провів у камері смертників, а останню страту за вироком радянського суду бандерівця, воїна УПА Івана Гончарука виконано ледь не за рік до проголошення Україною незалежності. Карались навіть лояльні прояви любові до України – першого секретаря ЦК Компартії України Шелеста Москва зняла з посади та вислала до Росії за його цілком прорадянську книгу «Моя Україна». На матчі київського «Динамо» з «Баварією» (я сам бачив) міліція по зв'язочому біла людину за те, що вона підняла *прапор УРСР* (!).

Таким чином, союз з Росією, побудований на ідеях комунізму та пролетарського інтернаціоналізму, виявився для України, її національного буття так само фатально згубним, як й «возз'єднання» з нею на ґрунті православ'я. Ці ідеї виявилися просто ширмою для вкорінене у російську великодержавну ментальність прагнення до поглинання всіх сусідніх народів, що й продемонструвало перебування України в СРСР, де все визначали росіяни, котрі у солодконудній пісеньці співали про тотожність слів «русский» та «советский», прагнучі всі народи Союзу так само зробити «советскими», тобто, «русскими людьми». За підрахунками демографів, українців в Україні натеper мало б бути вдвічі більше, приблизно 80 млн., якби вона не увійшла до складу СРСР. Таку ціну сплатила Україна за те, що була де факто частиною Росії з її революціями, репресіями, війнами, ГУЛАГами та Голодоморами.

Разом зі стратегією *вовка під овечою шкурою* росіяни використовували стратегію *удава*, небезпечність якої полягала у тактиці «малих кроків», коли російщення України відбувалось непомітно для українців, через що вони не відчували, що страшний Змій вже стиснув свої смертельні обійми. Принцип національної політики Росії в Україні – «Нічого українського!» дав свої результати.

Реально Україна у 1970-ті роки тихо помирала і у 1980-х роках опинилась на порозі національної смерті.

2.3. Помилка третя: «Права людини вище за права нації» – 1991 р.

Ця помилка пов'язана не стільки з орієнтацією на тій чи іншій підставі на союз з Росією, скільки з повним ігноруванням її асиміляторських зусиль, котрих вона докладала в Україні вже після отримання нами у 1991 році повного суверенітету та незалежності. Безумовно, спроби утягнути Україну в якесь наддержавне об'єднання на кшталт СНД, Євразійського або Митного союзу, чи у систему колективної безпеки Нових Незалежних Держав, що утворилися після саморозпуску СРСР, продовжувалися, але Україна, нарешті, враховуючи свій гіркий історичний досвід, ставилася до цих наполегливих пропозицій дуже обережно. У Конституції України було закріплено норму, за якою вступ України до об'єднань, що мають наддержавні органи (без принципу консенсусу), прямо забороняється.

У перші роки нашої незалежності гасло «Права людини вище за права нації» було дуже популярним, його вважали правильним навіть націонал-демократи. Але добре відомо, що абстрактне розуміння будь-чого, у тому колі й демократії, веде до помилок. Дотримання «демократії як вищого принципу» привело до влади фіурера у Німеччині та сучасного диктатора у Росії.

Сама теза про *пріоритет демократичних принципів над національними* мені видається вкрай невдалою – адже що може бути більш демократичним, ніж право та можливість українкам та українцям жити в своїй країні не в позірній, а в реальній, українській за своєю суттю, державі, в україномовному інформаційному та культурному просторі, навчатися та спілкуватися рідною мовою, залучати дітей не до російської штучно-авторської масової культури з її «чебурашками», а до тисячолітнього українського національного культурного спадку, мати повне національно-державне представництво на світовій арені, бути членом-засновником ООН не у якості безправного васала Росії, а у якості носія повноцінної міжнародної правосуб'єктності і знати, що ти належиш до одного з древніх народів європейської багатонаціональної родини.

Демократичний Європейський Союз – це не конгломерат денаціоналізованих космополітичних територій (яким був, принаймні у своїй перспективі, СРСР), а добровільне об'єднання

суверенних держав-націй із своїми суто національними культурою, інформаційним простором і мовою (яку абсолютно не можуть не знати і не розмовляти нею представники нетитульної нації), і Україна з усіма її етнічними гілками, сплавленими у єдину українську *політичну* націю, має на такий стан речей ті ж самі націонал-суверенні права.

Одночасно з перекрученим абстрактним розумінням демократії та практичним застосуванням вказаного вище принципу, не зважаючи на те, що цим дуже вдало для себе користуються непримиримі вороги України, у відновленій незалежній Україні демократами гостро критикувався принцип «Україна для українців» як ледь не нацистський.

Цей протилежний, начебто недемократичний принцип українського державотворення особливо дратує тих, хто не бажає формування та повноцінного становлення українців як згуртованої нації. Наскільки вразливими є аргументи противників цього принципу, можна побачити, запитавши їх – а *для кого ж тоді існує Україна?* Для французів? Росіян? Острово-зеленомисьців? Берего-слоново-кістців?

Інша справа, що мати на увазі, коли ми так говоримо. Будьте українцями, любіть Україну, знайте та поважайте її власну, а не з чужих слів переказану історію, плекайте мову, розвивайте культуру, примножуйте, а не розкрадайте її багатства, робіть все, щоб ви були потрібні її народу – і тоді насправді *Україна буде для вас*, незалежно від вашої етнічної чи расової приналежності або походження та рідних для вас форм культурно-національного буття, котрі у жодному випадку не слід перекреслювати, пам'ятаючи, що для їхнього розвитку в Україні немає ніяких перешкод, з одним лише застереженням – він має відбуватися без прагнення витіснити чи підмінити собою українське національне буття [Див. докладніше: 5, с. 93].

Принцип «права людини вище за права нації» несе у собі очевидну самосуперечливість. Відомо, що людини поза нацією не існує, навіть якщо вона своєї національної приналежності не визнає. Іншими словами, нація складається з окремих людей. Тоді вказаний принцип стає просто принципом *індивідуалізму* – мої права як окремого індивіду є вищими за мої права як члена національної спільноти. Це той випадок, коли вимога визнання

інтересів індивіда протиставляється сукупним інтересам більшості людей. А фундаментальним принципом демократії як раз і є пріоритет інтересів *більшості*, котрих виявляють на виборах, референдумах чи опитуваннях.

Перевага прихильників Брекзиту складалася з якихось доль відсотку, але, тим не менш, це більшість, і уряд Сполученого Королівства, виконуючи її волю, вийшов з ЄС. Як виявилось, у країнах ЄС мешкало та працювало біля двох мільйонів британців. Питається, якщо визнавати принцип «права людини вище за права нації» правильним, невже Великобританія мала б залишатися в ЄС тільки заради того, щоб не порушувати права на працю тих окремих своїх громадян, котрі через це втратили можливість працевлаштування в об'єднаній Європі у відповідності до її правил щодо членів ЄС?

Кожна людина має право не бажати вивчати українську мову. Вона може поїхати за кордон, скажімо, до Франції, де українських шкіл немає, хіба що в посольстві України, і вчити замість української французьку. В неї є також можливість обрати для свого навчання російську школу в Україні, але така людина аж ніяк не може вимагати, щоб російських шкіл в Україні на загальнонаціональному рівні було у десятки рази більше, ніж українських, як це було на піку русифікації. Утім, цей приклад за наших часів вже не діє – більшість батьків, що віддають своїх дітей до першого класу, неоднозначно виразили бажання, щоб вони навчалися в українських, а не російських школах. Саме через відсутність бажаючих навчатися російською багато російських шкіл перейшли на навчання українською.

Не в останню чергу негативне ставлення росіян до всього українського визначається їхнім мало чим підкріпленим почуттям зверхності. В мене є знайомі росіяни (до речі, які перебрались до Європи), котрі стосовно України слово «заграниця» пишуть у лапках. Одна моя аспірантка з Новгороду, котра мешкала у Севастополі та була, звичайно, громадянкою України, скаржилась мені, що їй не до вподоби проходити процедуру реєстрації як іноземки коли вона відвідує своє рідне місто. «Зрозуміло», що заради того, щоб такої процедури уникнути, країни проживання росіян за кордоном слід зробити частиною Росії. Чомусь у тих з них, що живуть, приміром, у США, таких бажань не виникає.

Реальна демократія полягає у тому, що як тільки обрані за демократичними законами лідери зроблять хоч один маленький крок до тоталітаризму чи авторитаризму, суспільство, дотримуючись не просто принципів демократії, але й стаючи на її захист, має негайно усунути цих людей від влади, тому що з малих кроків антидемократичні режими й починаються, а не встановлюються за одну мить. Згадаймо, з чого все починалось в Росії – із закриття незалежних телеканалів та з недопущення лідерів опозиції до виборів – і чим закінчилось – гебельсівською оскаженілістю ведучих-пропагандистів державного телебачення, фізичною ліквідацією опозиціонерів, засудженнями за пости в інтернеті, повною забороною вуличних мітингів та демонстрацій, зрештою, розв'язанням агресивної війни проти України та величезними тюремними строками за правду про неї.

Україна зарекомендувала себе як демократична держава вже з перших років її самостійного існування. Багатопартійність, зміна влади, свобода слова, свобода друку, свобода демонстрацій – все це, попри величезні проблеми, такі, як клептократична економіка, варварська та кримінальна приватизація, кричуще соціально-майнове розшарування суспільства, технологічна відсталість, нестабільність фінансової системи і таке інше, все ж таки поступово стверджувалось у суспільстві.

Цими обставинами зухвало скористалась Росія, деякі представники якої прямо говорили, що Росії для досягнення своїх цілей (а вони, зрозуміло, не змінилися) слід використовувати всі наявні в Україні демократичні інституції. Проти України з дня на день працювали цілі інститути, величезний штат як залучених до цього спеціалістів, так і професійних працівників різних відділів спецслужб, включно з економічними та політичними, метою яких було планування, розробка та реалізація, можна сказати, спеціальних підривних операцій, спрямованих на послаблення України у всіх соціальних секторах з метою її подальшого повернення, як мінімум, у зону впливу Росії, або, як максимум, утворення з нею союзної держави з повним демонтажем всіх елементів її суверенітету.

До змісту цих спецоперацій входило нанесення прямої шкоди економіці та підлий газовий шантаж, але згадаємо лише культурну та політичну інвазію Росії в Україну. Процент видання

книжок українською знизився за перших років незалежності України до рівня, меншого за той, що був навіть в УРСР, хоча і тоді українську книга губилась на полицях серед моря російських та російськомовних книжок. Для прощтовхування своєї друкованої продукції в Україну та інші пострадянські держави російське керівництво, небезпідставно вважаючи «русскую книгу» дуже гарним провідником «руського мира», встановило пільги для тих книговидавців, котрі експортували свої книги в Україну.

Те ж саме можна сказати про періодику з одночасним різноманітним тиском на те, щоб видання українських газет та журналів було виключно російською. Це тепер кожне російськомовне видання в Україні має видавати таким самим накладом свої газети і журнали українською, а в ті часи я не міг купити на вокзалі у Києві жодної української газети, бо їх просто не було у продажу через відсутність в природі. Уявити важко – у столиці України, Києві, не можна було знайти україномовної газети – але так було, і я цьому очевидець під присягою.

Радіоефір окупувала російська пісня, переважно того штибу, якого презирливо називають «попса», тоді як українських пісень взагалі не було чути. При наявності у нас десятків, якщо не сотень талановитих вокалістів та гуртів їм просто перекрили доступ до ефіру. Навіть тоді, коли були прийняті постанови про обов'язкову квоту пісень українською, спочатку чверть, а згодом і більший відсоток загального репертуару, український продукт транслювався вночі, коли аудиторія радіостанцій мінімальна.

Мені запам'яталась така показана по телебаченню історія. Приїжджий росіянин їхав вночі з вокзалу на таксі по українському місту, і звернув увагу, що по радіо звучать лише українські пісні. Здивований, він запитав водія, невже українські радіостанцію перейшли на виключно українські пісні, на що той його заспокоїв: «Да нет, это лишь по ночам. Днем – только русские песни».

Деякі наші солістки, колись щирі українки, котрі співали чудових українських пісень, перебравися до Росії, «пошилися у кацапки», як говорив про таких українців Володимир Зеєв-Жаботинський, та перейшли виключно на російські пісні та російські рублі за них. Тут ми бачимо «вимивання» з України до Росії наших талантів у цій області – в московській країні топових

співачок завжди було обмаль – колись навіть виступати на конкурсі Євробачення від РФ вони запросили нашу громадянку.

На українському телебаченні о тій порі суцільним потоком йшли російськи серіали та комедійні передачі, котрі цілком «засватали» українських глядачів своєю сумнівною художньою цінністю та зомбували їх не «шостим», а двадцять п'ятим кадром (котрі, як виявилось, насправді мали місце, зокрема, у передачі з участю російського офіційного виконавця, кримінальника і мафіозі, котрому США через цю обставину заборонили в'їзд до країни і на «концерт» до якого наші герої відправляють зараз російських загарбників). Російські попсові співаки та співачки гастролювали в Україні у таких масштабах, що гроші, зібрані за їхні концерти, стали для них ледь не основним джерелом доходу, при цьому податки вони платили у Росії.

Україна просто зникла з власного культурного простору.

У політичній сфері Мінюстом реєструвались та легально функціонували войовничо-проросійські політичні партії та об'єднання, які, часто отримуючи мандати через підтасовки та фальсифікацію результатів виборів, створили у представницьких виборних органах української влади потужне проросійське лобі.

Саме вони протягували через місцеві ради народних депутатів постанови про надання російській статусу регіональної мови, а у Верховні Раді ними був прийнятий печально відомий закон про мови авторства двох явних російських агентів впливу.

Готуючись до анексії півдня України та створюючи ґрунт для фіктивної «Новоросії» РФ у різні способи добилась, щоб міська влада Одеси дозволила проросійським силам встановити на одній з центральних площ міста пам'ятник російській цариці, котра залишилась в історії як відвертий ворог українства, Вся ця оборудка була виставлена як «відновлення історичного центру Одеси» буцімто задля внесення його до списку світових пам'яток архітектури ЮНЕСКО, і навіть В. Чорновіл цю ідею підтримав.

Показово, що і в умовах повномасштабної війни, коли росіяни перетворили на руїни сотні наших міст, а на цвинтарях довжелезними рядами стоять українські державні прапори над могилами наших полеглих захисників, одеська влада цей пам'ятник, наругу над українським духом, разом з чотирма її «фаворитами ліжка» станом на початок грудня 2022 року залишила

«прикрашати» місто, на котре у той самий час падають та вбивають її мешканців російські дрони-камікадзе та ракети.

Конституційне право вільного вибору органів влади спотворювалось нахабними фальсифікаціями, при цьому винні у цьому не несли ніякої відповідальності – стараннями тих же фальсифікаторів кримінальну відповідальність за це було скасовано, а прийнятий закон дозволяв вважати вибори такими, що відбулися, якщо процент фальсифікованих голосів досягав навіть тридцяти відсотків (по десять на кожне порушення) [6].

У проросійських ЗМІ послідовно та результативно дискредитувались лідери національно-демократичних сил, включно з президентами. Проросійські судді своїми рішеннями скасовували навіть прийняті Верховною радою закони, укази президентів (приміром, про присвоєння звань Героя України провідникам нації Степану Бандері та Роману Шухевичу), або, вже пізніше, рішень місцевих рад про перейменування вулиць з радянських на патріотичні українські (скажімо, у Києві декілька разів скасовували назву проспекта Бандери, а в Одесі – вулиці Небесно сотні). Свободу слова було підмінено на свободу брехні та шантажу, а свободу демонстрацій – на проплачені російськими спецслужбами збіговиська манкуртів, котрі зривали проукраїнські акції або робили телекартинку «народних протестів» проти, скажімо, вступу України до ЄС або НАТО.

Московська церква отримала від влади більшість повернутих релігійним організаціям українських храмів і всі Лаври, і її прибутки на дві третини почали складатися від українських приходів, Сама ж ця церква офіційно стала суб'єктом підприємництва, установивши чіткій преїскурант за свої послуги, котрі оплачувались через церковні касові апарати.

Що стосується верховної виконавчої влади, то Росія усіма силами проштовхувала на посаду Президента свого ставленика, і з другої спроби це їй вдалося. Тому якщо й говорити про третю фатальну помилку України, то дорікати у цьому можна лише попередників промосковського президента на цій посаді, і суть цієї помилки полягає у тому, що вони не спромоглись нейтралізувати відкриту та небезпечну підривну діяльність антиукраїнських сил, котрі відверто використовували демократичні інститути в Україні проти самої України.

Тут, скоріше за все, далось в знаки не байдужість до долі України, а обережне ставлення до демократичних норм життя, котрі тільки не недавно стали нормами, аби їх не звинуватили у антидемократизмі чи в порушенні Конституції, узурпації влади чи в авторитаризмі. Однак результати цього були дуже сумними – російська присутність в Україні та її вплив на українське життя внаслідок цієї третьої фатальної помилки у чомусь стали сильнішими, ніж у попередні часи.

Мери східних українських міст безкарно паплюжили державний суверенітет України, виступаючи на мітингах, більше схожих на українофобський шабаш, під російськими державними прапорами. Антиукраїнські партії збиралися на свої з'їзди в східних областях України, виголошуючи войовничі сепаратистські програми.

Україна реально опинилась на краю прірви.

Глава 3. Маски скинуто. Агресія Росії як її істерична імпульсивна реакція на незворотну втрату України

3.1. Підготовка Росії до війни проти України

Події 2004-2005 років («Помаранчева» революція, перший Майдан), які продемонстрували усьому світові рішучість українців у відстоюванні демократії, змусив, зрештою, Росію використати останній метод підкорення України – війну, планування та підготовка якої розпочалася ще до того, як президентом України став проросійський кандидат. Узагалі, силовий сценарій відновлення СРСР почав готуватися російськими спецслужбами відразу після його зникнення з політичної мапи світу.

Для нейтралізації відцентрових процесів у колишніх радянських республіках цими службами навмисно створювались кризові ситуації, провокувалась громадянська війна. Так, скажімо, у Молдові російські військові просто роздавали гагаузам стрілецьку зброю у надії, що вони розпочнуть воювати проти Молдови та утворять власну республіку. Як розповідав мені колега по одеському інститут народного господарства, пізніше – міський голова одного з молдовських міст з гагаузьким населенням, Костянтин Таушанжи, кровопролиття зупинила одна

смілива гагаузька жінка, яка кинула між двома колонами озброєних людей, що вже були на межі бойового зіткнення, свою хустину. За давнім народним звичаєм, після цього сторони, що конфліктують, мають обов'язково замиритися. «Ми потім ледь зібрали автомати по дворах» – говорив він.

Очевидними ознаки підготовки війни проти Росії стали у 2008 році, після нападу РФ на Грузію. Саме у той час один з очільників РФ на фоні військових кораблів у морі зробив заяву з прямими погрозами Україні. З цього приводу я написав маленьку замітку, де зазначав, що авторитарний режим Російської Федерації планує у найближчі 7-10 років розпочати війну проти України з метою анексії частини її території, а саме східних та частини південних областей. Як не жахливо звучить це твердження, – писав я, є незаперечні, але поки що непрямі докази цього – адже до будь-якої війни треба готуватися, і цю підготовку важко приховати за прикриттям миролюбної риторики. *Які ж це ознаки?*

1) *Модернізація армії.* Росія почала активну модернізацію армії, переходячи на західні зразки її організації (бригади), що говорить про те, що війна, котру планувала Росія, не буде тотальною і її цілі є обмеженими.

2) *Обхідні газопроводи.* В обхід здорового глузду ініційовано будівництво газопроводів на північ і на південь від України з тим, щоб мінімізувати тиск Європи на Росію під час запланованої війни, який буде дуже сильним, якщо основний газовий потік, як і раніше, буде транзитом йти через Україну.

3) *Пропагандистська обробка.* Важко розпочати війну проти тієї країни, яка сприймається населенням як дружня і, тим паче, як братня. З метою нейтралізації зрозумілого психологічного шоку росіян від такої війни авторитарний режим РФ проводив їхнє активне пропагандистське зомбування, внаслідок чого кількість тих росіян, хто вважає Україну ворожою країною, збільшилася з 3% до 60%.

Сюди ж слід віднести широку пропагандистську обробку Європи. Росія постійно працювала над створенням негативного іміджу України в очах світової спільноти. Зокрема, повністю зупинивши прокачування газу до Європи на початку 2009 року,

Росія переклала всю провину на Україну, якій не було чого прокачувати – газ на нашу територію просто не надходив.

4) *Мала та легка війна.* Війна з Грузією, крім іншого, мала на меті привчити населення до думки про те, що у війні немає нічого страшного, що вона обов'язково буде переможною. Крім того, ця війна була «пробним камінням» щодо реакції світової спільноти, і надії Кремля виправдалися: світ «проковтнув» російський «аншлюс», що дало йому підстави сподіватися, що він також мляво відреагує й на майбутній напад на Україну.

5) *Законодавче забезпечення.* У Росії ухвалено закон, що дозволяє правлячій верхівці розпочати війну практично без будь-яких підстав, лише для «захисту» «рускоговорящих» громадян за кордоном (русофонів) чи своїх «інтересів», що розв'язує правителям Кремля руки для будь-яких авантур.

До цього можна додати також зміни у військовій доктрині Росії, яка тепер «дозволила собі» першою застосовувати ядерну зброю навіть проти неядерних країн, що буде потужним чинником тиску на Україну та світ за умов, коли успіх у розпочатій війні проти України хилитиметься не на бік Росії [2].

3.2. Російська політика впливу на демонтаж демократії та встановлення авторитарного режиму в Україні

Одночасно Росія через проштовхнутого через демократичні інституції проросійського президента та широку мережу агентів впливу докладала максимум зусиль, щоб послабити Україну у військовому плані. Справа дійшла до того, що Службу безпеки та Міністерство оборони України очолили громадяни Російської Федерації. Вони зробили все, щоб звести обороноздатність України до нуля. За допомогою українських військових-перевертнів, вони розікрали майно ЗСУ на мільярди доларів. Так, мені відомо від майора ПСУ В. Г-ва, що у військах Південного оперативного напрямку танки баргером обмінювались на джипи для цих начальників у пропорції «три мільйони доларів на шістдесят тисяч доларів», запасні двигуни літаків розбирались на кольоровий металобрухт, самі літаки просто зникали (вилітали, але до пункту призначення не долітали). Призов до армії було взагалі скасовано.

Зрештою, це призвело до того, що на момент початку першої стадії російсько-української війни кількість боєздатних частин Збройних Сил України налічувала не більше однієї дивізії (приблизно шість тисяч вояків) та вкрай обмежену кількість бронетехніки. Відразу після вторгнення Росії на Донбас, як розповідав тодішній голова Радбезу Олександр Турчинов, ми були змушені ганяти по колу ешелони з технікою для створення видимості, що її є більше, ніж було насправді.

Утім, поки при владі залишався Віктор Янукович, у Росії зберігалась можливість обійтися і без прямого військового втручання в Україну. Цей маріонетковий політичний діяч розпочав реалізовувати план РФ по створенню в Україні авторитарного режиму, в умовах якого Кремлю було б значно легше відновити свою гегемонію в Україні з подальшою її реколонізацією.

Ще у 2013 році я зазначав, що демонтаж паростків молодої демократії в Україні після довготривалого панування тоталітарної системи за умов отримання громадянами певного, хоча і не повного, досвіду політичних свобод, не може відбуватися одночасно, це можливо хіба що у вигляді відкритого військового перевороту. Але згадаймо, що будь-яка тоталітарна влада завжди утверджувалася поступово: масовим розстрілам політичних опонентів, скажімо, в СРСР наприкінці 1930-х років передувал «підготовчий» період, протягом якого репресивний механізм влади отримав відповідне забезпечення та розвинув свої організаційно-політичні форми, одночасно створивши видимість їхньої легітимності та усунувши можливість відкритих форм протесту проти себе.

Тому процеси, що тоді відбувались в Україні, не дивлячись на збереження зовнішніх атрибутів демократичного устрою, мали аналізуватися під кутом зору можливого переростання їх у систему автократичного, а згодом – і тоталітарного політичного режиму. Повзуча реакція, повернення до авторитаризму, узурпація влади, ліквідація демократичних свобод, одноосібне, і навіть у деяких випадках спадкове чи спадково-кланове управління державою, фальсифікація виборів, маніпуляція свідомістю людей – це реальність усіх колишніх республік СРСР, за виключенням Прибалтики і, на дату написання статті у 2013-му році – України.

З огляду на це ми тоді мали вкрай уважно придивлятися до тих процесів у нашій країні, що становлять собою, можливо, не дуже помітні, не особливо афішовані, але реальні кроки на тому шляху «назад, у минуле», куди вже регресувала більшість з пострадянських так званих «Нових Незалежних Держав».

До таких кроків слід віднести:

1. *Поступове зниження ролі головного державного інституту народного представництва – Верховної Ради.* Таке зниження ролі (фактично пониження) парламенту у політичному житті країни знаходило прояв у таких явищах, як:

а) прийняття владною більшістю депутатів законопроектів, ініціатива створення яких лежить поза парламентом (показовим прикладом є спроба наділити законодавчою ініціативою органи судової влади);

б) ігнорування та блокування законопроектів, розроблених парламентською опозицією;

в) авторитарне нехтування волевиявленням виборців у вигляді штучної зміни конфігурації розстановки політичних сил у Верховній Раді шляхом переманювання до провладної більшості через шантаж, погрози, підкуп депутатів опозиційних фракцій та позафракційних (так званих «тушок»), що є прямим викривленням результатів виборів як відображення реальних електоральних уподобань громадян. Тим самим відбувалось перетворення парламенту в очах громадян на орган, де їхнє волевиявлення за будь-яких результатів голосування буде вкрадене чи спотворене;

г) руйнація організаційно-правових засад діяльності парламенту через систематичні порушення конституційних норм та Закону про регламент роботи Верховної Ради у вигляді ігнорування рішень комітетів, винесення для голосування документів поза прийнятими нормами (перше, друге читання тощо), неправомірні переголосування потрібних владі законів, що не набрали достатньої кількості голосів, початок роботи сесії за відсутності кворуму, голосування чужими картками у наполовину заповненій сесійній залі, фактична заміна індивідуального голосування колективним за «махом» руки керівника фракції, що по суті є обмеженням прав депутатів на вільне волевиявлення, проведення засідань Верховної Ради

правлячою партією за межами визначеного законом місця роботи парламенту без належного їхнього оформлення тощо;

д) використання замість конституційно-правових норм правила «політичної доцільності» у вигляді протягування вигідних для правлячих партій ситуативних змін законодавчого поля як прояв правового нігілізму і предтеча формування тоталітарної системи «революційної доцільності».

Все це загрожувало перетворенням парламенту на слухняний механізм формального дублювання рішень виконавчої влади (у перспективі – узурпованою) з метою надання їм удаваних ознак легітимності. Така система загального «одобрямс» існувала в Радянському Союзі, відновилася вона і на пострадянському просторі – від Білорусі до Казахстану.

2. *Руйнація правлячою партією демократичних засад виборчої системи* з метою отримання у незаконний спосіб парламентської більшості. Це знаходить прояв у:

а) непрозорості виборчого процесу через недопущення до виборчих комісій опозиційних партій як прояв зачатків встановлення однопартійної тоталітарної політичної системи, тобто, у формуванні виборчих комісій без участі великих опозиційних партій, натомість з включенням до їхнього складу представників маловідомих чи зовсім невідомих політичних сил без врахування кількості висунутих ними кандидатів у депутати та кількості округів, де вони висуваються (деякі партії, представники яких були членами чи навіть головами виборчих комісій, висували по всій Україні лише одного кандидата), що створювало в комісіях безконкурентне середовище, яке сприяло фальсифікаціям;

б) ускладненні роботи представників партій та спостерігачів на дільничних виборчих комісіях (ДВК) через штучне обмеження для них поля візуально контрольованої території приміщення дільниці та повну неможливість через велику відстань контролювати відповідність реєстрації (прописки) у паспорті виборця території даної ДВК та відповідність до закону особистих документів, на підставі яких видавались бюлетені для голосування. Свідчу як спостерігач, що бували випадки, коли іноді пробували проголошувати за російським паспортом. Бувало, що бюлетені видавались за

чинними документами, але це були бюлетені інших виборців, про що свідчать скарги деяких з них на те, що після приходу на дільницю вони з подивом узнавали, що за них хтось вже проголосував;

в) авторитарному нехтуванні волевиявленням виборців шляхом прямої фальсифікації підсумків голосування на дільничних та окружних виборчих комісіях внаслідок безконтрольного «підрахунку» голосів та внесення викривлених результатів голосування у протоколи на самих дільничних комісіях, під час транспортування виборчих документів до територіальної виборчої комісії (ТВК) із порушенням Закону про вибори (без належного опечатування, супроводу), під час переписування протоколів ДВК в ТВК після того, як було встановлені ті чи інші помилки у заповнених протоколах прямо в коридорах ТВК із використанням чистих бланків протоколів, на яких вже стояли підписи членів ДВК і був відбиток печатки ДВК, а також незаконне привезення з собою головами ДВК печаток комісії до місця здачі виборчих документів, коли за Законом вони задля запобігання переписування чи виправлення протоколів дорогою чи в самій ТВК мали бути залишені в ДВК у спеціальному сейфі. Всі ці порушення зафіксовані мною на відео, оформленні відповідні акти, але ніхто за це покараний не був;

г) перешкоджанні передвиборчій агітаційній роботі опозиційних сил – ненадання їм приміщень для зустрічей з виборцями через тиск на власників цих приміщень, утруднення пересування агітколон через формальні претензії ДАІ до перевізників, усунення опозиційних партій з медіапростору і замовчування їхніх ініціатив та акцій у провладних ЗМІ тощо;

д) використанні адміністративного ресурсу, форм тиску на виборців авторитетом місцевої влади, втручанні її представників у виборчий процес, залякування та задобрювання виборців, їхній прямий підкуп продовольчими пайками («гречкою»), порожніми обіцянками негайно вирішити проблеми міста, села, родини, відсутність дієвого покарання порушників передвиборчої агітації навіть за умов офіційного визнання наявності порушень, небачені до цього штурми спецпідрозділами міліції для незаконного вилучення протоколів приміщень тих ДВК, результати голосування на яких не задовольняли правлячу владу, відмінності

у даних протоколів «з мокрими печатками» ДВК та ТВК від результатів, що їх мірою надходження оприлюднювала у відкритому режимі Центральна Виборча Комісія тощо.

Тут реальність загрози згорання демократії в Україні полягала у цілком ймовірному поверненні до тоталітарної безальтернативної псевдоелекторальної системи.

3. *Підпорядкування правлячою верхівкою судової гілки влади* в Україні, що знайшло вираз у таких явищах, як:

а) формування суддівського корпусу, атестація та призначення суддів під прямим контролем правлячої партії;

б) вибіркове правосуддя, переслідування політичних опонентів на підставі скоєних ними правопорушень, важкість яких набагато менша, ніж ті правопорушення, що їх припускали самі представники правлячої партії (ув'язнення Ю. Луценка за надання збитків у 30 тисяч гривень на фуршет та повне ігнорування незаконних витрат на резиденцію Президента, службову недбалість при придбанні швидкісних потягів на суму понад півмільярда доларів, переплата за морські бурові вишки і т. і.), а також судове переслідування за надуманими приводами;

в) прийняття судами завідомо неправосудних рішень через недотримання законів, процесуальних норм, ігнорування свідчень, документів, фактів на користь підсудних, а також виведення з-під відповідальності «потрібних» осіб (мажори, що вчинили правопорушення, бізнесмени-злочинці тощо);

г) невиконання Прокуратурою своїх наглядових функцій, внаслідок чого на беззаконних підставах чи в обхід закону на користь верхівки постійно відбувалось відчуження держмайна, земельних та водних ресурсів, незаконне будівництво тощо.

Реальною була й *загроза* трансформація судів на сталінські «трійки», трибунали, де законність прийняття рішень лише імітувалась.

4. До явищ, які несли у собі небезпечні ознаки паростків недемократичного політичного режиму, також можна віднести наступне:

а) примушення до самоцензури науковців, викладачів і журналістів як засіб забезпечення правлячим режимом сприятливих умов для можливого майбутнього встановленні тоталітарного режиму в Україні;

б) ревізія політичної історії України з позицій офіційної історії СРСР як теоретичне забезпечення встановлення тоталітарного режиму в Україні. Ігнорування правлячою верхівкою факту рівнозначного Голокосту геноциду – Голодомору навіть у 80-ту його річницю, а також пряме заперечення цього злочину проти людяності як прояв тоталітарного синдрому, котре повною мірою продемонструвала компартія, депутати якої відмовились стоячи вшанувати пам'ять жертв вбивств через заморювання голодом. До цього ж слід віднести періодичні спроби реабілітації Сталіна як форма ідеологічної підготовки для повернення до тоталітарної політичної системи в Україні з одночасним паплюженням героїв України, лідерів національно-визвольних змагань;

в) надання правлячою партією преференцій одній церкві (УПЦ МП) як прояв тоталітарного попряння свободи совісті в Україні та використання церкви для впливу на електорат;

г) створення правлячою партією позазаконних силових загонів (за суттю – чорносотенців, штурмовиків) як засобу боротьби проти мирних зібрань громадян з метою залякування через загрозу розправи політичних опонентів, активістів опозиції чи просто небайдужих вільних людей (пізніше цих чорносотенців за прізвиськом одного з них назвали «титущками»);

д) знищення правлячою партією прошарку незалежних дрібних та середніх підприємців як засіб люмпенізації населення з метою нейтралізації його опозиційної активності внаслідок набуття пріоритетності для нього не політично-правових питань, а простого виживання за будь-якого режиму;

ж) формально законна та незаконна (рейдерство, «кришування», побори і неофіційні податки) надконцентрація фінансових ресурсів членами та прихильниками правлячої партії як фінансово-економічний ресурс для забезпечення переходу до авторитарно-тоталітарного режиму в Україні.

Усі означені вище явища часто існували у вигляді тенденцій. Їхня незворотність поки що не була неодмінною. Тем не менш у нормальному демократичному суспільстві багато чого з перерахованого виглядало б не просто гідним подиву, але й викликало однозначно негативну реакцію громадянського суспільства і було припинено вже у своїх витоках.

Так, приміром, у Польщі голосування за іншого депутата вважається кримінальним злочином, у Німеччині та Франції кримінальну відповідальність несуть ті, хто заперечує Голокост, за завідомо неправосудні рішення суддів у США замикають за ґрати терміном на тридцять років – прикладів можна навести багато. Але, на жаль, наше суспільство тоді доволі байдуже ставилось до бруталного порушення самих підвалин демократичного життя, отже, загроза відновлення авторитарного, а потім – тоталітарного режимів у нас за таких умов ще не минула [3].

Цю байдужість зникла, коли терпець в українців увірвався, формальним приводом до чого стала відмова Януковича від інтеграції у Європейський Союз. Епопея Майдану палаючих шин закінчилась ганебною втечею промосковського «золотобатонного» президента до Росії, де він «влачит жалкое существование» політичного вигнанця, і «Небесною сотнею» злочинно розстріляних владою неозброєних протестувальників.

3.3. Початок війни Росії з Україною

Україна переживала гостру політичну кризу, коли з легітимних органів влади залишилась лише Верховна Рада. Передавши її голові О. Турчинову всі повноваження виконавчої влади, у тому кодї й президентські, Україна почала готуватися до виборів нового президента. У цей пик політичної кризи Росія скористалася моментом та почала процес відторгнення від України Криму, а трохи згодом – і українського Донбасу.

У червні 2014 року президентом України було обрано Петра Порошенка, котрий, попри деякі помилки своєї політики, зробив для України на своїй посаді більше, ніж усі його попередники. З ЄС було встановлено безвізовий режим, Україна отримала статус асоційованого члена ЄС. Також було відновлено історичну справедливість, коли ліквідована Росією справжня, а не фальшива українська православна церква отримала права автокефалії й була виведена з-під влади Московського патріархату. Їй було повернуто її канонічні, закріплені Церковним правом, землі, нахабно привласнені у XVII столітті московською церквою. На радіо та телебаченні були введені обов'язкові квоти на український продукт (як це, до речі, є у Франції). Домінуючою мовою ЗМІ стала українська.

Відродились українські збройні сили, які не тільки зупинили росіян у Донбасі, але й очистили від цієї нечисті дві третини окупованих ними земель на сході України, і лише загроза повномасштабного вторгнення в РФ не дала тоді звільнити весь український Донбас. Потужні раніше антиукраїнські партії розפורшилися та стали політичними маргіналами.

Відсоток українських шкіл почав цілком відповідати національному складу населення України. Заробітна платня вчителів стала достойною та відповідною до їхньої значущості для суспільства. Реальні та ефективні реформи розпочалися не тільки в армії та освіті, але і у сфері охорони здоров'ям (появилися сімейні лікарі; фінансування медичних закладів стало здійснюватися на підставі обсягів наданих ними медичних послуг).

Змінилися й принципи державного управління = завдяки реформі місцевого самоврядування та перенаправленню фінансових потоків на місця багато сіл, міст та містечок, котрі раніше перебували у депресивному стані, разюче змінилися на краще, вони власним коштом, не чекаючи, поки це буде профінансоване «зверху», ремонтують та будують дороги. школи, дитячі садочки, сільські амбулаторії сучасного типу.

Це я бачу на власні очі по, нарешті, добре відремонтованим дорогам і лише зараз зробленими тротуарам у селі Холодна Балка під Одесою, де я на дачі у перервах між повітряними тривогами пишу цю брошуру, чи по новій чималенькій двоповерховій амбулаторії з власною машиною «Швидкої» на подвір'ї дорогою на Кароліно-Бугазі, на курорті Грибівка, де ми не були вже майже рік через загрозу морського десанту ЧФ РФ та заміноване узбережжя. Разюче на краще змінилося й моє рідне місто – Ізмаїл, котрий, турботливо доглянутий, став виглядати зовсім європейським. Але головне досягнення П. Порошенка полягає у рішучому розвороті від Росії у бік цивілізованої Європи та проголошення повернення України до вільної сім'ї демократичних народів пріоритетною метою розвитку нашої держави.

Україна вислизала з рук Москви, і – назавжди.

Цілком у відповідності до демократичної суті незалежної України на чергових виборах президента України переміг

молодий кандидат, котрий у ході передвиборчих змагань гостро, на грані фолу, критикував П. Порошенка, Володимир Зеленський.

Актор, шоумен, котрий не мав ніякого політичного досвіду, частенько відвідував Росію, мав нерухомість в окупованому Криму, озвучував образливі щодо України тексти та проявляв бажання закінчити війну на Донбасі, «просто припинивши стріляти» – все це дало Росії надію, що їй вдасться зробити з молодого та неосвіченого у складних міжнародних питаннях українського президента свою маріонетку.

Але її сподівання не виправдалися, і коли з початком повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну президент В. Зеленський проявив особисту громадянську мужність та якості істинного національного лідера, кремлівський правитель з мисленням пітерської шпани взагалі вдався до особистих образ вищої посадової особи нашої держави.

Володимир Зеленський, попри серйозні претензії суспільства до декотрих урядовців – осіб з його найближчого оточення, всупереч своєму попередньому реноме, котре, як виявилось, не відповідало дійсності, *продовжив та навіть у деяких питаннях посилив національну українську політику* Петра Порошенка (включно з протидією проросійським політичним валенродістам та поверненням українського контенту у всі сфери суспільного життя), темпи та зміст якої були такими, що у сусідній країні ясно відчули – Україна і при цьому Президентові реально назавжди віддаляється від Москви.

Від цього Росія зазнала справжнього когнітивного колапсу.

Істеричну, необдуману, імпульсивну реакцію Кремля можна зрозуміти – майже досягнувши своєї омріяної цілі, маючи «свого» президента України, сотні агентів впливу в українських державних органах влади на керівних посадах, розперзані у своїх українофобських акціях проросійські політичні сили, прапори Російської Федерації не тільки на окупованому Донбасі та в анексованому Криму, але й у «поки ще» українських Харкові та Одесі, успішно розпочате пряме поглинання території України – і раптом все це в одну мить пішло шкереберть.

Як я писав ще у 2009 році, розрахунок Кремля був на блискавичну війну із захопленням Києва. У злочинних планах РФ

також було, як ми тепер знаємо достеменно, фізичне знищенням вищого керівництва України та свідомих українців, придушення протестів поліцейськими мірами (перші російські загарбники везли з собою поліцейські кийки та щити) та парад «перемоги» на Хрещатику (для цього вони везли з собою ще й парадну форму) з наступною ліквідацією України як незалежної держави, її мови, культури, історичної національної пам'яті, включно з її назвою, котру планували заборонити навіть згадувати, та майже повною її анексією – перетворенням на частину РФ..

Ці відверто маніакальні плани, котрі супроводжувались закликами «вбивати, вбивати, вбивати» українців і «топити, топтити, топтити» українських дітей на державних телеканалах РФ оголили всю вікову ненависть народу рабів до вільних людей. Переважна більшість росіян з ентузіазмом та хорородами біля мумії червоного вождя їхнього здичавілого племені підтримала рішення свого керівництва знищити українців та Україну як таку.

3.4. Прояви «ординської» природи Росії в умовах сучасної російсько-української війни

Проте головним для нашого розгляду у цих подіях є та обставина, що в умовах війни проти України зі всією гостротою проявив себе середньовічний, «ординський» характер Росії. Методологічно врахування даного факту дає підстави для пояснення того варварства, що його зараз щодня коїть Росія, котре шокує весь цивілізований світ, прагнучі максимально дистанціюватися від неї = від виключення РФ з міжнародних організацій та об'єднань до заборони відвідування росіянами їхніх країн та відмову надання будь яких послуг. Росія натепер є країною, проти якої введено найбільшу кількість санкцій, що саме за себе говорить про те, якої глибини падіння вона досягла.

До таких проявів, причому, явних, можна віднести наступне:

1) *Антизахідна налаштованість.* Вона у Росії ніколи не припинялась, але після краху планів «бліцкригу» та розгрому українською армією професійної армії РФ спалахнула з новою силою. Наочним, хоча й карикатурним проявом цього були виступи краснодарських бабусь, котрі демонстративно палили прапорці США або «прикрашення» російськими власниками

«Мерседесів» та інших авто західного виробництва написами «Можемо повторити» або «На Берлін!». Пояснюючи свої військові провали тим, що Росії, мовляв, протистоїть не Україна, а весь західний світ, російські пропагандисти навмисно замовчують ту обставину, що з осудом російської агресії проти України виступили майже всі об'єднані в ООН нації, багато з них надають Україні військову та фінансову допомогу. Прямо підтримали РФ лише світові ізгої (при нейтрально-позитивному ставленні до України деяких великих країн, таких, як КНР, котра прямо закликала Росію припинити війну). Так що не тільки Захід, але й Схід, а також Північ та Південь виступили проти РФ як країни, що розпочала неприпустиму у сучасному світі агресивну війну.

2) *Неповага до конкретної людини та плазування перед «начальниками».* Ця «ординська» риса на фронтах російсько-української війни повною мірою проявилась у ставленні росіян до своїх загиблих та поранених. Вони кидають трупи своїх солдат на полі бою, більш того, вони навіть відмовляються забирати зібрані українськими поховальними командами та завантажені у вагони-холодильники останки своїх солдатів. У цьому вони цивілізаційно стоять навіть ще нижче за первісні дикі племена, які до своїх полеглих відносились з повагою. Навіть Золотій Орді такої неповаги до своїх воїнів не було.

Ще одним проявом цього є відношення командирів збройних сил Росії до гарячково мобілізованих. По-перше, їх, як бродячих собак гицелі, відловлюють на вулицях та відразу відправляють на фронт. По-друге, після вивезення на передову лінію їх кидають напризволяще, залишаючи без їжі, води та набоїв.

Природжене сліпе плазування перед начальством, «чиношанування» росіян можна побачити у тій рабській покірності, з якою ці масово мобілізовані, далекі від армії люди, їдуть за наказом міжнародних злочинців на вірну загибель, у фактах відмов росіянок від своїх взятих в українській полон горе-воєнків, у звинуваченнях в їхній загибелі чи каліцтві не своїх кремлівських злочинців, а України, куди вони прийшли як вбивці-окупанти.

3) *Почуття тимчасовості перебування на загарбаній території.* Цю «ординську» рису ми бачимо у ставленні росіян до «вновь приобретенных территорий». Жоден з відтятих у сусідніх країн регіонів під владою росіян не став процвітати.

При ставленні росіян як бродячих зайдів до власних земель, важко очікувати, що вони перетворять на рай чужі загарбані території, Колись квітуча Абхазія зараз становить собою зарослі будяками і самосіяними деревами руїни, серед яких блукають озброєні бандити, колись багате Придністров'я ледь животіє на подачки Кремля, з ОРДЛО вивезені цілі заводи, шахти затоплено, на всьому «лежить печать мерзості запустення и упадка».

До речі, одна з причин, чому кремлівський диктатор помилився у своїх надіях на підтримку населення на тих територіях України, куди він вдерся у 2022 році, котра до 2014 року (переважно у східному та частково у південному регіонах) була достатньо сильною, це те, що такі наші громадяни за вісім років побачило, що насправді несе з собою прихід «руського мира». Міста на сході України, котрі колись симпатизували Росії, зараз потерпають від варварських обстрілів.

Кращого способу втратити своїх прихильників в Україні Росія не могла й вигадати. Вона зробила все, щоб українці різного етнічного походження, у тому колі російського, дізнались, нарешті, її істинну суть та позбавились навіяних опіумною російською пропагандою ілюзій щодо неї. Військовополонені, котрі йшли в Україну «рятувати» від утисків та переслідувань українських росіян дивуються тому, як багато наших захисників є етнічними росіянами або русофонами.

Кочівницьке нехтування кордонами, твердження, що Росія ніде не закінчується, обернулось для цієї країни тим, що на сьогодні вона не має міжнародно визнаних границь, і це стосується не тільки України, але й усього периметру РФ. Та нецивілізована легкість, з якою вона зламала державний кордон з Україною, по суті, не визнаючи його, дозволяє всім сусідам, у котрих Росія колись забрала землі, вважати, що російська границя з ними – це границя між захопленими та незахопленими Росією їхніми територіями.

Цілком передбачено після російської анексії частини України про колись загарбані росіянами свої території почали говорити в Японії, у Прибалтиці. У Фінляндії активізувались сили, котрі ставлять за свою мету повернення етнічних земель Суомі, тієї самої колишньої Карело-Фінської республіки, проте мова йде вже не про «возз'єднання» її з Фінляндією з входженням

останньої до складу СРСР (РФ), а навпаки, про приєднання її до Фінляндії. Заговорили в Європі й про протиприродний ексклав Росії в Європі – Калінінградську область, права на яку заявили неурядові представники Польщі (генерал, екс командувач сухопутних військ Вальдемар Скшипчак), блогери Чехії та молодіжні організації Німеччини.

Подібні претензії мають підстави у тому, що термін передачі цієї області до складу РРФСР, 49 років, юридично не є передачею земель навечно, вічна передача юридично оформлюється на 99 років, як це було з Аляскою, тому заяви Росії про повернення цього штату США знову у володіння Росії є з міжнародно-правової точки зору абсолютно безпідставними. Повернення Польщі та Японії їхніх земель секретар РНБО Олексій Данилов назвав «історичною справедливістю»

4) *Побутова невлаштованість* росіян як наслідок відчуття тимчасовості перебування на певній території після вторгнення в Україну усвідомилась самими окупантами. Хоча надпис на зруйнованому будинку, зроблений буцімто росіянами-окупантами начебто у Бучі «А хто вам дозволив так красиво жити?» після перевірки вважається провокативним «вкидом» самих росіян і датується 2018-м роком, його сенс недалекий від істини.

З перехоплених розмов російських окупантів відомо, що вони дивувались наявності великої кількості нової побутової техніки у домах українців, з деякими зразками якої вони були просто незнайомі: мешканці одного з багатоповерхових будинків у щойно звільненому від росіян українському містечку на камеру дивувались, що, вкравши в їхніх квартирах багато речей, вони залишили у всіх них роботизовані пилососи, вочевидь, не маючи уяви про їхнє призначення. Окупантів у 2022 році вражають асфальтові дороги та вуличне освітлення в українських селах, а ще до війни росіяни (про це захоплено розповідав російський співак Гарик Сукачов) порівнювали українські доглянуті цвинтарі з квітами на могилах та хрести при в'їзді до сіл, а також добротні капітальні будинки з теплими туалетами з цим у Росії. Анекдотично, але унітаз деякі військові (не оленяри з тундри!) «великої та могутньої» Росії вперше побачили лише в Україні – про яку «цивілізовану» націю після цього можна говорити? Як було «брудне москальство» у ХІХ-му столітті, так і залишилось у ХХІ-му.

5) *Недоговороспроможність* як «ординська» риси Російської Федерації під час повномасштабної війни проявилися на повну силу – станом на листопад 2022 року нею було порушено не менше 400 міжнародних договорів та конвенцій. Серед них = Статут ООН, Конвенція ООН про боротьбу з фінансуванням тероризму, Конвенція ООН щодо запобігання злочину геноциду та покарання за нього, корпус конвенцій, що регулюють закони та звичаї війни, Міжнародна конвенція для захисту усіх осіб від насильницького зникнення, Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, Конвенція ООН з морського права, Заключний акт НБСЄ 1975 року, Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, Статут Ради Європи та інші.

Особливо брутальним є цинічне порушення Російською Федерацією так званого «Великого» Договору з Україною, за яким вона взяла на себе обов'язок поважати та територіальну цілісність суверенітет України, а також – умов Будапештського Меморандуму, де Росія разом з іншими державами ставала гарантом безпеки України. Відразу після окупації Криму росіяни розірвали Договір про перебування Чорноморського флоту РФ на території України.

6) Про *грабіжництво російських військових* можна було з точністю сказати ще і до початку війни, адже навряд чи їхні звички змінилися з часів нападу на Грузію у 2008 році. Солдат з вкраденою золотою ложкою, генерал, що тягне на причепі поцуплену яхту, рулони килимів на вантажівках – майже таку ж саму картину ми побачили й в Україні, тільки з однією суттєвою відмінністю – все це награбоване у мирних наших громадян майно – пральні машини, холодильники, мікрохвильові печі, килими, телевізори та інші побутові прилади – було розкидане серед знищених російських солдат та погорілої бронетехніки.

Убогість росіян дійшла до того, що вони тягнули додому навіть унітази та собачі будки (!). Коли така ганебна поведінка військовослужбовців *регулярної* армії РФ стала відома світовій громадськості, офіційні органи Росії замість того, щоб засуди мародерів хоча б на словах, почали їх виправдовувати, говорячи, що ці дії були не грабунками, а захопленням військових трофеїв,

Трофеїв у вигляді брудних трусів, унітаза та собачої будки – додаю я. Втім, взяття таких трофеїв, судячи з усього, є для російських солдат нормальним явищем – саме труси та і виламани з палуки унітази стали військовою здобиччю російських моряків на захоплених біля Керченської протоки українських кораблях.

Зауважте – мова йде не про збитих у банди засуджених кримінальників чи дезертирів, яких колись чимало розвелось на окупованій німцями території СРСР, а офіційних представників регулярної *армії* члена ООН, котрі підпадають під всі Женевські конвенції та одночасно несуть кримінальну відповідальність за свої воєнні злочини у судовому порядку, а не розстрілюються на місці, як це вимагають закони війни стосовно членів незаконних озброєних формувань, без офіційних військових розпізнавальних знаків певної воюючої сторони. На кокардах та шевронах цих військових злочинців зображено офіційну емблему збройних сил Росії – двоголового орла, що безсило опустив свої крила.

Ті з росіян, кому все ж вдалося відправити награвоване додому, не уникали звичайної для «шелудивих псів злочинної війни» долі: показово, що дагестанці, які відіслали рідним найбільшу кількість (за вагою поштових відправлень) награвованого в українців майна зазнали також й найбільших втрат серед всіх регіонів РФ. Як говориться, «баш на баш».

Мародерство солдат РФ в Україні не зустрічають офіційного засудження з боку їхньої держави тому, що вона сама займається цією ганебною справою. Ще до великомасштабної війни влада РФ спробувала відсудити собі колекцію скіфського золота з Криму, котра на час вторгнення РФ перебувала на виставці за кордоном. Залишаючи Херсон у листопаді 2022 року окупанти вивезли з нього такі культурні цінності, як пам'ятники, картини, книги тощо. Одночасно росіяни переправили до Криму херсонські міські автобуси та тролейбуси, карети швидкої допомоги, пожежні машини та обладнання лікарень. На потік було поставлено грабіжницьке вивезення українського збіжжя.

Літо 2022 року було для кримчан багатим на дешеві фрукти та овочі – російські окупанти вилучали вирощену херсонськими фермерами продукцію безоплатно або за безцінь, чим хизувалась міжнародна злочинниця, російська пропагандистка вірменського походження, яка забезпечила собі майбутнє довічне ув'язнення

закликами бомбити громадянську інфраструктуру України, абсолютно «по-воровски» твердячи про «наши херсонские огурчики и помидорчики». Точно так (це мені запам'яталося зі студентських будзагонів), магаданські «бічі» (безхатченки), що залізли у чужий город, радісно кричали «Наша картошка!»

7) *Некреативність економіки Росії* в умовах повномасштабної війни показала себе у тому, що, розраховуючи на те, що Україну буде захоплено за лічені дні, вони не імпортували достатню кількість незамінних комплектуючих для зборки виробів свого ВПК, котрі іноді складають до 70% всіх деталей виробу. Вичерпавши ресурс, розпочати виготовлення. скажімо, високоточних ракет, якими тероризуються українські міста, вони зараз не можуть = припинення постачання тайванських чипів для них цілком заморозило цю галузь ВПК РФ.

Що стосується військових літаків і танків, то виробництво Росією їхніх сучасних зразків переносилось з року в рік, і багато з них, ще не почавши масово вироблятися, вже стали морально застарілими, а саме їхнє серійне виробництво так і не розпочалось. Ті ж одиничні екземпляри сучасних танків або артилерійських систем, яких Росія відправила на фронт, були дуже скоро знищені українськими звитяжцями. Якість нового озброєння російської армії виявилася значно нижчою від заявленої, що показали факти збиття ППО ЗСУ найсучасніших гелікоптерів «Алігатор» так само легко, як і старих вертольотів.

Більш того, «частково мобілізованим» пропонується за власний кошт купувати амуніцію = виявилось, що запасів форми у російській армії немає, а невдалі спроби закупити восени 2022 року за кордоном півмільйона комплектів зимового однострою показали, що у РФ немає й фабричних потужностей для їх виробництва. За повідомленнями ЗМІ, дві третини цих відірваних від мирної праці невідготовлених до війни громадян РФ голодують без їжі та води у лісопосадках України, де їх нищить українська артилерія, що призводить до їхньої масової загибелі у катастрофічних масштабах – до тисячі на день. Багато хто з них гине від переохолодження. Дійшло до того, що російська армія почала видавати своїм солдатам зброю позаминулого століття – гвинтівки Мосіна, що поставило її у ряд найбільш злидених армій світу, нижче навіть за армії слаборозвинутих країн.

Про товари широкого вжитку годі й говорити – після уходу багатьох виробників на виконання санкцій за агресію РФ проти України з російських ринків росіяни залишилися без багатьох вже звичних речей – імпортованих засобів гігієни, офісного паперу, ручних годинників та різних гаджетів = у самій Федерації нічого з цього не вироблялось і не виробляється.

8) *Ідеаціональність російської культури* за воєнний час виявилась у систематичному викривленні фактів, а говорячи по простому, брехні стосовно ситуації на фронтах з Україною та створенні симулякрів – вигаданих, уявних описів реальності з підміною понять, де поразки російських військ виставляються як «зайняття більш вигідних позицій» чи «жести доброї волі».

Емпірична реальність не привертає уваги росіян – вони не рахуються з нею й у випадках проголошення частини окупованих територій України «суб'єктами Російської Федерації». Їх цілком задовольняє формальне знакове означення у принципі абсолютно невідповідної цим знакам реальності, як от вивішування російських прапорів чи наклеювання на рекламних щитах мантр що Росія «тут назавжди», хоча російськими внаслідок цього Херсонська чи Запорізька області аж ніяк не стали.

У межах такого типу культури росіянами створюється перекручене уподібнення реальності, Зосередження на містичному досвіді, притаманне культурі Середніх віків, є невід'ємною частиною й теперішнього російського світосприйняття. У поєднанні з некритичністю та нерациональністю мислення, це дає фантазмагоричну картину, котру малоє собі пересічний росіянин. З початком війни він щиро повірив у «бойових» гусей та комарів, що їх використовують проти росіян українці, а талановитий режисер, аде суцільний негідник у тридцятому поколінні розповідає у своїй програмі «Бісогом» про вживлення у тіло росіян разом із вакциною проти коронавірусу й містичних «чипів», за допомогою яких «кляті американці» будуть подавляти волю росіян та керувати ними. Така нісенітниця виявилась настільки неприйнятною навіть для задуреної Росії, що цього режисера вигнали разом з його бісами з російського телебачення, хоча ніякої громадської реакції на виступ представника РФ в ООН про «бойових комарів» не трапилось. І вся ця маячня артикулюється росіянами вкрай серйозно – так само серйозно

ставляться до своїх хворобливих фантазій пацієнти психіатричних лікарень. .

Ті ж самі моменти містифікації дійсності ми бачимо у знаходженні росіянами хоч якогось виправдання своєї агресії проти України. Легітимно обраний усім народом президент та вся влада України оголошується росіянами «неонацистами», у відповідності до чого мету спеціальної воєнної операції Росії в Україні вони формулюють як «денацифікацію» України, котру, щоправда, після поразок на фронтах зменшили лише до «визволення Донбасу». Але нещодавно білоруський президент-самозванець та військовий злочинець ціль РФ в Україні, сам того не розуміючи, точно визначив як міжнародний злочин – геноцид: «Спочатку у РФ метою було знищення української держави, зараз – українського народу».

І коли ця мета росіянами виставляється як «звільнення» українців, то реально таке «звільнення» є «звільненням» їх від життя під тисячами ракет, бомб, мін та снарядів, і це виглядає вже абсолютним затьмаренням свідомості громадян РФ, що відповідає спотвореному сприйняттю ними реальності, Таке сприйняття визначене колективним соціопатичним психотипом, котрий притаманний духовно хворому російському суспільству.

Висновки. Четвертої помилки не припустимось

Жорстока варварська війна, розв'язана Росією проти України, є її останньою та безперспективною спробою відновити своє панування в Україні. Росією відкинуті всі стратегії *повзучої експансії* та *асиміляції*, залишилась лише стратегія *вовка*. Цілі керівництва РФ, озвучені проплаченими пропагандистами Кремля, мають всі ознаки злочину проти людяності – геноциду, оскільки в них прямо поставлене завдання знищити українців як народ (що і є сутністю геноциду) та власне Україну взагалі.

Я вже мав нагоду говорити про те, що *націоцид є геноцидом*. Чим менше нові генерації українців, що приходять у світ, застають у цьому світі українського, що має комунікативні та інституціолізовані прояви, тим меншими за своєю суттю українцями вони стають. Тому всі дії з руйнації українства – від розстрілу кобзарів, нищення історичних документів та архітектурних пам'яток до утискання мови і нівелювання

національної свідомості – є знищенням *національно-культурних генів*, завдяки яким українці залишалися українцями і в російських концтаборах, і в казахських степах. Вбивство нації (*natio* – ‘народ’) як такої, тобто *націоцид*, у цьому плані за своєю суттю нічим не відрізняється від тотального вмертвіння цілого народу, *геноциду*, і тому має кваліфікуватися як злочин проти людяності, що не має терміну давності [Див. докладніше: 4, с. 90]. На сучасній стадії націоцид українства росіянами перейшов на стадію прямого фізичного та політичного знищення української нації. Як і кочівники, сучасні варвари з Росії вважають людей здобиччю. Сотні тисяч українців, щоб вони перестали бути українцями, насильно вивезено до РФ, серед них – більше двохсот тисяч дітей.

«Ординська» ментальність росіян проявляється тут у звичному для них патологічно жорстокому ставленні до мирного населення. Як і ординці, сучасні росіяни толерантно ставляться до мешканців міст, які не чинили спротиву (скажімо, Херсон), але безжалюбно нищать жінок, дітей і старих у тих містах, які чинили їм опір (весь світ здригнувся від того, що вчинили російськи нелюді з Маріуполем). Зазначаючи поразки від української армії, якою зараз захоплюється весь світ, і не будучи спроможними місяцями взяти навіть Бахмут, російські війська почали використовувати тактику «випаленої землі», вщент руйнуючи сотні українських сіл і міст.

Скаженіючи від безсилої злоби, росіяни в Україні вбили тисячі мирних українців не тільки внаслідок варварських обстрілів, але й розстрілявши їх після катувань та згвалтувань, або просто на вулиці. У звільнених містах та селах виявляють сотні могил з тілами безвинних жертв кремлівського варіанту класичного фашизму.

Усім ясно, що після цього ставлення України до Росії не нормалізується ще довгі десятиліття, можливо, й століття – нелюдські звірства росіян українці ніколи не зможуть ні забути, ні вибачити. Наслідком цього є те, що Україна вже ніколи не припуститься тих фатальних помилок, яких вона зробила у минулому, вступаючи у союзи з Росією.

Україна, зміцніла та згуртована, як ніколи, нарешті, назавжди відірвалась від Росії і пішла «геть від Москви» (Микола Хвильовий) = до сім'ї цивілізованих народів світу.

Четвертої помилки України вже ніколи не буде

Література

1. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма = Париж: УМСА-PBESS, 1933 = 159 с. = сс. 7-8 URL: https://vtoraya-literatura.com/pdf/berdyayev_istoki_i_smysl_russkogo_kommunizma_1955_ocr.pdf
2. Брентовский Лев (© Кирилюк О. С.) Россия – Украина: пять признаков грядущей войны // *Obozrevatel* – 04 грудня 2009 року URL: <https://www.obozrevatel.com/news/2009/12/4/337273.htm> (Fraza).
3. Кирилюк О. С. Ознаки авторитаризму в сучасній Україні і демонтаж конституційних демократичних засад держави // *Круглий стіл «Посттоталітарне суспільство і авторитаризм: шляхи подолання»* (26 червня 2013 р.). Матеріали та публікації – Електронний архів-репозитарій ОНУ ім. І. І. Мечникова URL: <http://liberte.onu.edu.ua/info/posttotal?lang=ukr>
4. Кирилюк О. С. Структури історичної пам'яті українства – основа національної ідентичності– як об'єкти асиміляторських атак; Символічна креативність та соціальна естафета як чинники української національної резистенції // *Доповіді та статті. 1977-2020 рр.: ювілейна зб. наукових праць до 70-річчя проф. О. С. Кирилюка – Національна академія наук України. Центр гуманітарної освіти – Київ, 2021 – 776 с. – сс.112-129* URL: <https://cgo.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/Кирилюк-О.С.-Доповіді-та-статті-1977-2020-рр.-до-70-ліття-від-дня-народження-2021р.pdf>
5. Кирилюк О. С. Універсально-культурні виміри сучасного філософсько-антропологічного знання // *Доповіді та статті. 1977-2020 рр.: ювілейна зб. наукових праць... сс. 87-95.*
6. Кирилюк О. Фальсифікація виборів? Дозволено законом // *Искра* – Газета від 08.03.2002
7. Сорокин П. Кризис нашего времени // *Человек. Цивилизация. Общество* – М., 1992 – сс. 427-504.

Зміст

Вступ...3

Глава 1. Застрягли у Середньовіччі: визначальність «ординського» спадку для сучасної Росії...4

1.1. Васали Орди: «ярлики» на правління, ісламсько-християнське двовір'я та антизахідна конфронтаційність...4

1.2. Кочівницьке почуття тимчасовості мешкання на території без визначених кордонів...5

1.3. Недоговороспроможність та грабіжницьки війни як «ординські» риси Росії...6

1.4. Некреативна економіка через відсутність цивілізаційного виклику та хижацька експлуатація природних ресурсів зайшлими людьми...8

1.5. Ідеаціональність культури Росії...10

1.6. Кочівницький експансіонізм Росії...15
1.7. Стратегія вовка та удава...17
1.8. Вовк під овчею шкірою...17
Глава 2. Фатальні помилки України у відносинах з Росією...19
2.1 Помилка перша: «Під православного царя» – 1654 р. ...19
2.2 Помилка друга: «Вільна України можлива лише у єдиній дії пролетарів великоруських та українських» (Ленін) – 1922 р. ...21
2.3. Помилка третя: «Права окремої людини вище за права нації» 1991р. ...25
Глава 3. Маски скинуто. Агресія Росії як її істерична імпульсивна реакція на незворотну втрату України ...32
3.1. Підготовка Росії до війни проти України...32
3.2. Російська політика впливу на демонтаж демократії та встановлення авторитарного режиму в Україні...34
3.3. Початок війни Росії з Україною...41
3.4. Прояви «ординської» природи Росії в умовах сучасної російсько-української війни...44
Висновки. Четвертої помилки не припустимося...52
Література...54
Summary...55

Summary

During the modern war against Ukraine, the nomadic-hordeic nature of Russia's cultural-civilizational features showed himself with all the sharpness. Russia adopted these features when it was part of the Golden Horde and manifested them throughout its history. Taking this circumstance into account makes it possible to find an explanation for the barbarism that Russia perpetrates on the territory of Ukraine occupied in 2014-2022. This policy of the Russian Federation shocks the entire civilized world. Such policies are typical and systematic, not the isolated excesses of war, which are inevitable in any armed conflict. To the manifestations of the nomadic-horde cultural attitudes of Russia, the author attributes such features as anti-Western confrontationalism, disrespect for the individual and submission to the "superiors", belief in the temporaryness of the stay at the occupied territory, domestic neglect, easy violation of concluded international agreements, brutal violence over the civilian population, destruction of cities and villages (places of settled people), looting, backward uncreative economy, ideational (P. Sorokin's concept) culture, ignoring reality and replacing it with mystifications. The direct and hidden assimilation of Ukraine by Russia in historical retrospect took place under the slogans of religious unity ("Under the Orthodox Tsar" – 1654), class solidarity ("Free Ukraine is possible under the conditions of joint action of the Russian and Ukrainian proletarians" – 1922) and the post-Soviet abstract understanding of democracy ("Human rights are

more important than the rights of the nation" – 1991). Each time, under these slogans, the assimilation of Ukraine by Russia became more and more intense. In fact, the destruction of the Ukrainian national identity was taking place. As a result, Russia liquidated the Ukrainian Orthodox Church and seized its canonical territory, officially banned the Ukrainian language many times, became a parasite on Ukraine's economy, and the cultural space of Ukraine was completely replaced by Russian. The matter came to the point where Russian citizens became the Minister of Défense and the head of the Security Service. Staying in one form or another in a close alliance with Russia were fatal historical mistakes that were harmful to Ukraine. The hybrid war launched by the Russian Federation in 2014 and the full-scale aggression launched in 2022 showed that Russia rejected all false and misleading slogans and set its goal to physically kill Ukrainians. Today, Ukrainians are defending their own lives in an epic struggle against the occupiers. Ukraine will not make the fourth fatal mistake, since its slogan has become "Away from Russia forever."

Олександр Кирилюк
Три фатальні історичні помилки України.
Четвертої не буде
Науково-популярне видання

Кирилюк Олександр. Три фатальні історичні помилки України. Четвертої не буде / Олександр Сергійович Кирилюк – Науково-популярне видання – – Пам’яті Євгена Андроса – Резюме англ. = Центр гуманітарної освіти НАН України. Одеська філія ; Товариство «Знання» України. Одеська обл. організація – Київ-Одеса, 2022 – 56 с.

Kyryliuk, Oleksandr. *«With Russia forever!»: Three fatal historical erroneous decisions of Ukraine. There will be no fourth* – Scientific and historical publicism – In memory of Yevhen Andros — Engl. Summary – Ukrainian National Academy of Sciences. Centre for Humanitarian Education. Odesa branch ; «Lore»: Ukrainian Society for the Distribution and Popularization of Scientific Knowledge. Odesa region organization – Kyiv-Odesa, 2022 – 56 p.

Формат 60x84 1/16. Умовн. друк. арк. 2,86. Облік.-вид. арк. 2,97.
Наклад 50 прим. та електронний варіант (<https://cgo.org.ua/видання-центру/>).
Друк листажу та обкладинки і зшивка здійснено за окремими замовленнями у різних ФОП поліграфічних копії-центрах та майстернях.